

Návrh

ZÁKON

ze dne 2022,

kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

Změna občanského zákoníku

Čl. I

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 460/2016 Sb., zákona č. 303/2017 Sb., zákona č. 111/2018 Sb., zákona č. 171/2018 Sb., zákona č. 33/2020 Sb., zákona č. 163/2020 Sb. a zákona č. 192/2021 Sb., se mění takto:

1. V § 29 odst. 2 se slova „manželství nebo“ a věta poslední zrušují.
2. V § 655 a § 656 odst. 1 se slova „muže a ženy“ nahrazují slovy „dvou lidí“.
3. V § 679 odst. 2 se slova „muže a ženy“ nahrazují slovy „zdánlivě sezdáných“ a slova „muže nebo ženu“ nahrazují slovy „zdánlivě sezdané“.
4. V § 686 odst. 1 se slova „muže a ženy“ nahrazují slovy „těch“.
5. V § 778 se za slovo „neprovdané“ vkládají slova „nebo provdané za ženu“.
6. V § 3020 se dosavadní text označuje jako odstavec 1 a doplňuje se odstavcem 2, který zní:

„(2) Ustanovení § 776 a 777 se nepoužijí na určování rodičovství manželů, kteří jsou osobami stejného pohlaví.“.

ČÁST DRUHÁ

Změna zákona o důchodovém pojištění

Čl. II

V zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění zákona č. 134/1997 Sb., zákona č. 289/1997 Sb., zákona č. 224/1999 Sb., zákona č. 18/2000 Sb., zákona č. 118/2000 Sb., zákona č. 132/2000 Sb., zákona č. 220/2000 Sb., zákona č. 116/2001 Sb., zákona č. 188/2001 Sb., zákona č. 353/2001 Sb., zákona č. 198/2002 Sb., zákona č. 263/2002 Sb., zákona č. 264/2002 Sb., zákona č. 362/2003 Sb., zákona č. 424/2003 Sb., zákona č. 425/2003 Sb., zákona č. 85/2004 Sb., zákona č. 281/2004 Sb., zákona č. 359/2004 Sb., zákona č. 436/2004 Sb., zákona č. 562/2004 Sb., zákona č. 168/2005 Sb., zákona č. 361/2005 Sb., zákona č. 377/2005 Sb., zákona č. 24/2006 Sb., zákona č. 109/2006 Sb., zákona č. 189/2006 Sb., zákona č. 264/2006 Sb., zákona č. 267/2006 Sb., nálezů Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 405/2006 Sb., zákona č. 152/2007

Sb., zákona č. 181/2007 Sb., zákona č. 218/2007 Sb., zákona č. 261/2007 Sb., zákona č. 296/2007 Sb., zákona č. 178/2008 Sb., zákona č. 305/2008 Sb., zákona č. 306/2008 Sb., zákona č. 382/2008 Sb., zákona č. 479/2008 Sb., zákona č. 41/2009 Sb., zákona č. 108/2009 Sb., zákona č. 158/2009 Sb., zákona č. 282/2009 Sb., zákona č. 303/2009 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 135/2010 Sb., zákona č. 347/2010 Sb., zákona č. 73/2011 Sb., zákona č. 220/2011 Sb., zákona č. 341/2011 Sb., zákona č. 348/2011 Sb., zákona č. 364/2011 Sb., zákona č. 365/2011 Sb., zákona č. 428/2011 Sb., zákona č. 458/2011 Sb., zákona č. 470/2011 Sb., zákona č. 314/2012 Sb., zákona č. 401/2012 Sb., zákona č. 403/2012 Sb., zákona č. 463/2012 Sb., zákona č. 267/2013 Sb., zákona č. 274/2013 Sb., zákona č. 303/2013 Sb., zákonného opatření Senátu č. 344/2013 Sb., zákona č. 182/2014 Sb., zákona č. 183/2014 Sb., zákona č. 250/2014 Sb., zákona č. 267/2014 Sb., zákona č. 332/2014 Sb., zákona č. 131/2015 Sb., zákona č. 377/2015 Sb., zákona č. 47/2016 Sb., zákona č. 137/2016 Sb., zákona č. 190/2016 Sb., zákona č. 212/2016 Sb., zákona č. 213/2016 Sb., zákona č. 24/2017 Sb., zákona č. 99/2017 Sb., zákona č. 148/2017 Sb., zákona č. 150/2017 Sb., zákona č. 203/2017 Sb., zákona č. 259/2017 Sb., zákona č. 310/2017 Sb., zákona č. 191/2018 Sb., zákona č. 32/2019 Sb., zákona č. 244/2019 Sb., zákona č. 315/2019 Sb., zákona č. 469/2020 Sb., zákona č. 540/2020 Sb., zákona č. 323/2021 Sb. a zákona č. 330/2021 Sb., se za § 51 se vkládá nový § 51a, který zní:

„ 51a

Ustanovení této hlavy platí obdobně pro nárok vdovy na vdovecký důchod po manželce a nárok vdovce na vdovecký důchod po manželovi.“.

ČÁST TŘETÍ

Změna zákona o evidenci obyvatel

Čl. III

V § 3 odst. 3 písm. o) zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změnách některých zákonů, ve znění zákona č. 239/2008 Sb., zákona č. 227/2009 Sb., zákona č. 494/2012 Sb., zákona č. 270/2021 Sb., se slovo „smrtí“ nahrazuje slovy „uzavřením manželství těchto partnerů, datum zániku partnerství smrtí“.

ČÁST ČTVRTÁ

Změna zákona o matrikách, jménu a příjmení

Čl. IV

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 320/2002 Sb., zákona č. 578/2002 Sb., zákona č. 165/2004 Sb., zákona č. 422/2004 Sb., zákona č. 499/2004 Sb., zákona č. 21/2006 Sb., zákona č. 115/2006 Sb., zákona č. 165/2006 Sb., zákona č. 342/2006 Sb., zákona č. 239/2008 Sb., zákona č. 41/2009 Sb., zákona č. 190/2009 Sb., zákona č. 227/2009 Sb., zákona č. 375/2011 Sb., zákona č. 89/2012 Sb., zákona č. 142/2012 Sb., zákona č. 167/2012 Sb., zákona č. 333/2012 Sb., zákona č.

312/2013 Sb., zákona č. 101/2014 Sb., zákona č. 15/2015 Sb., zákona č. 183/2017 Sb., zákona č. 222/2017 Sb., zákona č. 279/2019 Sb., zákona č. 261/2021 Sb. a zákona č. 270/2021 Sb., se mění takto:

1. V § 3 odst. 3 se slova „k přijetí prohlášení o vstupu do“ nahrazují slovy „ve věcech“.
2. § 13a se zrušuje.
3. V § 16 odst. 1 se za slovo „manželství“ vkládají slova „muže a ženy“.
4. V § 16 odst. 2 a 3 se za slovo „manželství“ vkládají slova „nebo v manželství osob stejného pohlaví“.
5. V § 19 se na konci textu odstavce 3 doplňují slova „; to neplatí v případě manželství osob stejného pohlaví“.
6. V § 20 odst. 1 písm. a) se slova „muže a ženy“ nahrazují slovy „dvou lidí“.
7. V § 20a se odstavec 2 zrušuje a zároveň se zrušuje označení odstavce 1.
8. V části první hlavě I se v nadpisu dílu 4 slova „a ke vstupu partnerství“ zrušují.
9. § 32 zní:

„§ 32

Snoubenci vyplní před uzavřením manželství předepsaný tiskopis a předloží jej matričnímu úřadu, v jehož správním obvodu má být manželství uzavřeno.“.

10. V § 33, § 34 odst. 1 a 2, § 35 odst. 1 a 2 a § 39 větě první se slova „nebo osoba, která chce vstoupit do partnerství,“ zrušují.
11. V § 33 se dosavadní text označuje jako odstavec 1 a doplňuje se odstavec 2, který zní:
„(2) Snoubenci, kteří spolu uzavřeli registrované partnerství, nejsou povinni připojit pravomocné rozhodnutí soudu o zrušení svého partnerství.“.
12. V § 35 odst. 1 písm. c) a odst. 4 se slova „nebo doklad o právní způsobilosti ke vstupu do partnerství“ zrušují.
13. V § 35 odst. 1 písm. e) se slova „nebo dokladu o právní způsobilosti ke vstupu do partnerství“ zrušují.
14. V § 35 se za odstavec 1 vkládá nový odstavec 2, který zní:
„(2) Snoubenci, kteří spolu uzavřeli registrované partnerství, nejsou povinni připojit pravomocné rozhodnutí soudu o zrušení svého partnerství.“

Dosavadní odstavce 2 až 5 se označují jako odstavce 3 až 6.

15. V § 35 odst. 3 větě první se slova „nebo vznikem partnerství“ zrušují.
16. V § 35 odst. 3 větě druhé a odst. 5 se slova „nebo vzniku partnerství“ zrušují.
17. V § 35 se odstavec 6 zrušuje.
18. V § 39 větě první a třetí se slova „nebo vstupu do partnerství“ zrušují.
19. V § 39 větě druhé se slova „nebo osob, které chtějí vstoupit do partnerství,“ zrušují.
20. § 40a se zrušuje.

21. V § 54 odst. 1 větě první se slova „nebo vstupem do partnerství“, „anebo doklad o partnerství“ a „anebo vstoupila do partnerství,“ zrušují.

Čl. V

Přechodné ustanovení

Při zápisu registrovaných partnerství vzniklých přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se postupuje podle zákona č. 301/2000 Sb., ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.

ČÁST PÁTÁ

Změna zákona o registrovaném partnerství

Čl. VI

V části první zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 239/2008 Sb., zákona č. 227/2009 Sb., zákona č. 427/2010 Sb., zákona č. 142/2012 Sb., zákona č. 312/2013 Sb., nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 234/2016 Sb. a zákona č. 269/2021 Sb, se hlava II včetně nadpisu a poznámek pod čarou č. 1 a 2 zrušuje.

ČÁST ŠESTÁ

Změna zákona o specifických zdravotních službách

Čl. VII

V § 21 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění zákona č. 202/2017 Sb., odstavec 2 zní:

„(2) Chirurgické výkony směřující ke změně pohlaví lze provést pacientovi, u něhož byla jednoznačně stanovena porucha sexuální identifikace a prokázána schopnost žít trvale jako osoba opačného pohlaví.“.

ČÁST SEDMÁ

Společné ustanovení

Čl. VIII

Osoby, které spolu přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona uzavřely registrované partnerství, mohou uzavřít manželství; registrované partnerství tím zaniká.

ČÁST OSMÁ

Účinnost

Čl. IX

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. července 2023.

Důvodová zpráva

O b e c n á č á s t

A. Zhodnocení platného právního stavu včetně požadavku zákazu diskriminace

Manželství je upraveno v části druhé, hlavě II, ustanoveních § 655 – § 770 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“). Manželství je v § 655 občanského zákoníku definováno jako „*trvalý svazek muže a ženy*“, který vznikne způsobem, jenž stanoví občanský zákoník. Přičemž hlavním účelem vzniku manželství je podle uvedeného ustanovení „*založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc*“. Synonymem manželství je sňatek, jelikož manželství má dvě formy - občanský sňatek (§ 657 odst. 1) a církevní sňatek (§ 657 odst. 2).

Stávající právní úprava vylučuje, aby manželství vzniklo a existovalo mezi osobami stejného pohlaví. S cílem alespoň částečně právně stabilizovat partnerské vztahy osob téhož pohlaví a posílit jejich lidská a občanská práva a jejich motivaci setrvat v dlouhodobém svazku přijal Parlament ČR v roce 2006 zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o registrovaném partnerství“). Ten umožnil dvěma osobám stejného pohlaví vstoupit do formalizovaného trvalého společenství - registrovaného partnerství. Byl to odraz maxima, kterého mohlo hnutí za rovnoprávnost leseb, gayů a bisexuálů v tehdejší době u tehdejší politické reprezentace dosáhnout poté, co už záhy po revoluci v 1989 požadovalo, aby vláda do připravované rozsáhlé novely občanského zákoníku začlenila soužití osob stejného pohlaví a postavila jej na úroveň manželství. Vláda v letech 1992 a 1993 pod vedením Václava Klause požadavek neakceptovala a argumentovala tím, že homosexuální soužití není rodinněprávním vztahem.¹

Registrované partnerství bylo úmyslně zákonodárcem vynecháno z nového občanského zákoníku přijatého v r. 2012 (zákon č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku) a nebylo tak zařazeno mezi instituty rodinného práva. Byť v jedné z verzí připravovaného kodexu bylo jeho součástí i institut tzv. zapsaného partnerství, které mělo plně nahradit partnerství registrované, v podobě schválené zákonodárcem zapsané partnerství chybí.² Svědčí to o jasném úmyslu zákonodárce postavit registrované partnerství na jinou, nižší, úroveň než manželství. V tomto stavu se nachází registrované partnerství dodnes.

Patnáct let po přijetí zákona o registrovaném partnerství je platná právní úprava stále založena na existenci dvou oddělených institutů, manželství pro páry opačného pohlaví a registrovaného partnerství pro páry stejného pohlaví. Jediným kritériem pro to, zda člověk může uzavřít manželství nebo registrované partnerství je to, zda si přeje do svazku vstoupit s osobou stejného nebo opačného pohlaví. Dle platné právní úpravy například schopnost nebo vůle zplodit s manželem děti není podmínkou vstupu do manželství. Toto vyčlenění stejnopohlavních párů

¹ Burešová Kateřina. *Rodičovství a partnerství gayů a leseb v českém právu*. Vydání první. Místo: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2020. ISBN 978-80-7330-372-3. str. 23

² Idem, str. 20.

z možnosti uzavřít manželství jen na základě toho, s kým chtějí veřejně deklarovat svou hlubokou citovou vazbu, se jeví s ohledem na vývoj společnosti a vývoj v ostatních zemích čím dál tím více jako diskriminační a zasahující do jejich důstojnosti.³

Ústava České republiky v preambuli deklaruje Českou republiku za vlast rovnoprávných a svobodných občanů a za základní hodnotu naší země označuje důstojnost jejich občanů. Listina základních práv a svobod říká, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech (čl. 1). Již samotná existence dvou různých právních institutů pro ceremoniál veřejného závazku vztahu dvou dospělých lidí, kde jediným rozlišujícím kritériem je pohlaví partnerů, musí být posuzována ve vztahu k těmto ústavním principům.

Mezi manželstvím a registrovaným partnerstvím navíc existuje řada zásadních rozdílů. Tyto rozdíly v rozsahu práv a povinností mají trojí negativní dopad. Zaprvé, snižují důstojnost svazků lidí stejného pohlaví a tím i těchto lidí samotných a dětí, které vychovávají. Zadruhé, vrhají tisíce dětí, které páry stejného pohlaví vychovávají, do právní nejistoty, protože pouze jeden z rodičů, kteří je společně vychovávají, je zákonem uznán za rodiče. Zatřetí, způsobují mnohé každodenní praktické problémy. Rozdílů jsou desítky a nacházejí se ve více jak sto právních předpisech; zde jsou uvedeny jen nejvýznamnější z nich. Přehled hlavních rozdílů je popsán jak v textu (níže) tak v tabulce na konci této kapitoly.

Rozdíly začínají již na symbolické úrovni při vstupu do statusového svazku. Základním principem stávající úpravy je rozdělení lidí do dvou kategorií, pouze na základě toho, koho milují a s kým chtějí vstoupit do státem uznaného svazku. Snížená důstojnost registrovaného partnerství se pak odráží i v procesu jeho uzavírání v porovnání s manželstvím. Občanský zákoník v § 656 odst. 2 stanoví, že sňatečný obřad musí být veřejný a slavnostní a koná se za přítomnosti dvou svědků. Snoubenci tak vstupují do manželství v přítomnosti širší rodiny a přátel, se kterými mohou sdílet tento slavnostní okamžik. Nejedná se tedy zpravidla pouze o akt těchto dvou lidí, ale o významnou veřejnou deklaraci, na které zásadním způsobem záleží také mnoha dalším lidem. Naproti tomu vstup do registrovaného partnerství představuje podle zákona v podstatě administrativní úkon, neboť osoby vstupující do partnerství podle § 3 odst. 1 zákona o registrovaném partnerství pouze prohlásí před matrikářem bez účasti svědků, že chtějí vstoupit do partnerství. Navíc může být tento úkon učiněn jen před 14 vybranými matričními úřady. Uzavření svazku je přitom zásadní životní krok, kterým dva lidé dávají najevo svůj vzájemný cit před svými blízkými i celým světem, a proto má pro ně i jejich nejbližší obrovský symbolický význam. V tomto vnímání není rozdíl mezi párem stejnopohlavním a různopohlavním. Zákon však u registrovaných partnerů tuto symboliku zcela opomíjí. Jak ukazují příběhy mnohých stejnopohlavních párů, tento pro ně významný den se v praxi bohužel příliš neodlišuje od jiných administrativních úkonů, pro které se lidé obracejí na úřady, jako je například žádost o vydání cestovního pasu či registrace vozidla. Budoucí

³ Rakouský ústavní soud například uvedl, v rozhodnutí, kterým shledal absenci možnosti manželství pro stejnopohlavní jako neústavní, že *“rozlišování dvou různých právních institutů pro heterosexuální a stejnopohlavní páry odporuje principu rovného zacházení, který zakazuje jakoukoliv formu diskriminace na základě osobních charakteristik, jakou je i sexuální orientace”*. Dostupné zde: https://www.vfgh.gv.at/downloads/VfGH_G_258-2017_Press_release_same-sex_marriage.pdf

registrovaní partneri někdy jen dostanou lísteček s číslem, se kterým čekají v místnosti s ostatními návštěvníky úřadu, a registrace následně proběhne v kanceláři příslušného úředníka.⁴ Některé matriční úřady se v rámci zákonných možností sice snaží vyjít stejnopohlavním párům vstříc, ale jsou samy limitovány zákonnými podmínkami. A navíc páry musí spoléhat na benevolenci úřadů, což není žádoucí.

Uzavřením manželství dochází podle § 774 občanského zákoníku ke vzniku švagrovství mezi jedním manželem a příbuznými druhého manžela, přičemž zanikne-li manželství smrtí jednoho z manželů, k zániku švagrovství nedochází. Občanský zákoník tak v podstatě uznává, že vstupem do manželství „vstupuje“ manžel i do rodiny svého manžela nejen fakticky, ale i právně. Registrované partnerství žádné takové vztahy právně neuznává, ačkoli fakticky k jejich vzniku zcela nepochybně dochází.

Tyto symbolické rozdíly jsou velmi důležité. Způsob uzavírání manželství a vstup do rodiny druhého partnera dodává rituálu uzavírání manželství váhu a důstojnost. Symboly a emoce jsou těsně spjaty. Mají velký vliv na to, jak sami sebe vnímají stejnopohlavní páry a jaký respekt jim prokazuje společnost. Mimo samotné existence dvou kategorií, i to že je rituál uzavírání partnerství často jiný, méně důstojný, staví vztahy stejnopohlavních párů jako celek do méně důstojné pozice.

Zásadní rozdíly pak existují v rodinných vztazích, což má v důsledku velmi negativní vliv na děti, které stejnopohlavní páry vychovávají. Manželé mohou osvojit dítě prostřednictvím společného osvojení.⁵ Jeden z manželů může rovněž osvojit dítě druhého manžela⁶ (tzv. „přiosvojení“) a právně tak upevnit vztah druhého z manželů k dítěti. Dítě přiosvojené manželem má následně postavení společného dítěte manželů⁷ a nezaniká příbuzenský poměr mezi dítětem a rodičem, který je manželem osvojitele.⁸ Jeden z manželů může se souhlasem druhého osvojit dítě i sám.⁹ Manželé mohou rovněž přijmout dítě do společné pěstounské péče.¹⁰ Registrovaní partneri tyto možnosti nemají.¹¹ Občanský zákoník společné osvojení, přiosvojení a společnou pěstounskou péči umožňuje pouze manželům. Registrovaný partner může pouze požádat o individuální osvojení podle občanského zákoníku, který umožňuje výjimečné osvojení i „jiné osobě“ než jsou manželé.¹² Osvojitelem se v takovém případě stane pouze jeden z registrovaných partnerů.¹³ Ten druhý dítě nemůže ani přiosvojit. Registrovaný

⁴ https://www.jsmefer.cz/registrace_na_urade

⁵ § 800 občanského zákoníku

⁶ § 800 odst. 1 věta první občanského zákoníku.

⁷ § 832 odst. 1 věta před středníkem občanského zákoníku.

⁸ § 833 odst. 2 občanského zákoníku.

⁹ § 800 odst. 1 věta první a § 805 občanského zákoníku.

¹⁰ § 964 občanského zákoníku

¹¹ Původně absolutní zákaz osvojení pro registrované partnery, který byl v zákoně o registrovaném partnerství od jeho přijetí v roce 2006, byl Ústavním soudem zrušen ke dni 22. července 2016. Jednalo se o nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14. června 2016.

¹² § 800 občanského zákoníku

¹³ <https://video.aktualne.cz/dvtv/prvni-cesky-gay-ktery-adoptoval-dite-lide-jsou-proti-nam-zno/r~d7475d9071e111e98aa4ac1f6b220ee8/>

partner si také může požádat jako jednotlivec o individuální pěstounskou péči, ale společnými pěstouny se mohou opět stát pouze manželské páry opačného pohlaví.¹⁴ **Vzniká tak paradoxní situace, kdy gay nebo lesba se jako jednotlivec může stát osvojitelem/pěstounem, avšak registrovaný partner rodiče dítěte a registrovaní partneři společně jsou bez jakéhokoli posouzení vnímáni jako nevhodní rodiče, a jsou z možnosti osvojení/pěstounství předem vyloučeni.** Zejména v otázce přiosvojení se jeví stávající úprava jako značně nelogická, neboť dle § 13 odst. 3 zákona o registrovaném partnerství se podílí na výchově dítěte i druhý partner a povinnosti týkající se ochrany vývoje a výchovy dítěte se vztahují i na tohoto partnera. Jak uvádí Ústavní soud, *“Vzniká tak situace, kdy na straně jedné zákonodárce ze zcela nesrozumitelného důvodu zakazuje registrovanému partnerovi osvojení dítěte (případ tzv. second parent) a současně jej zavazuje se o ně starat.”*¹⁵

Na tomto místě je důležité zdůraznit, že proces osvojení i přiosvojení se řídí jasnými zákonnými pravidly a v obecnější rovině, především co se týče práv dětí, je také upraven mezinárodními úmluvami. Je například možné jen se souhlasem rodičů dítěte (jsou-li známi). Ten není potřeba například tehdy, když rodiče o dítě dlouhodobě neprojevují zájem. Jde rovněž o proces, který je veden soudem, na který dohlíží orgány sociálně právní ochrany dětí a také soudy. V případě manželství párů stejného pohlaví a v souvislosti s případným osvojením by se na tomto striktně vedeném procesu nic neměnilo. K osvojení/přiosvojení dítěte by tak mohlo dojít pouze po zevrubném posouzení příslušnými orgány a schválení soudem.

Dítě vychovávané registrovanými partnery má tedy vždy právní vazby jen k jednomu z nich („zákonný rodič“), zatímco k druhému partnerovi („faktický rodič“) žádný takový právní vztah nemá. Ačkoli ve skutečnosti dítě vychovávají oba dva stejně a oba dva stejně se o něj starají, a ačkoli je dítě oba dva vnímá jako své rovnocenné rodiče, zákon mezi nimi rozdíl dělá. Absence právního vztahu k faktickému rodiči má za následek také velkou právní nejistotu dítěte, protože to nemá právní ochranu poskytovanou ostatním dětem vychovávaným páry různého pohlaví pro případy rozpadu vztahu nebo jiných stresových situací. Dítě vychovávané párem stejného pohlaví je tedy ve znevýhodněném postavení v porovnání s dětmi vychovávanými párem různého pohlaví. Faktický rodič nemá například ze zákona vůči dítěti rodičovskou odpovědnost, tj. např. povinnost o dítě pečovat, chránit je, udržovat s ním osobní styk, zajišťovat jeho výchovu a vzdělávání a ani vyživovací povinnost, což jsou povinnosti vůči dítěti, které by po něm bylo rozumné požadovat v zájmu ochrany dítěte. Zákon o registrovaném partnerství mu pouze ukládá povinnost podílet se na výchově dítěte.¹⁶ V procesu rozvodu manželství stanoví právo ochranu dětí manželů v podobě dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí, která je podmínkou rozvodu. Žádná taková ochrana pro děti, které vychovávají registrovaní partneři, neexistuje. Pokud se registrovaní partneři rozejdou, děti, které spolu vychovávali, jsou vystaveni riziku, že ze dne na den ztratí finanční podporu faktického rodiče a budou ohroženy chudobou, ale také, že ztratí kontakt s člověkem, kterého vnímají celý svůj

¹⁴ Např. <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1048342-nahradni-rodice-hledali-marne-ted-je-vychovavaji-dva-tatove>

¹⁵ Nález sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14. 6. 2016, bod 42

¹⁶ § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství.

život jako svého rodiče. V případě rozpadu vztahu registrovaných partnerů totiž dítě nemá automaticky nárok na to, aby se nadále stýkalo s faktickým rodičem nebo s jeho rodiči (které dítě vnímá jako své prarodiče). Ani nemá nárok na výživné ze strany faktického rodiče. Dítě je znevýhodněno i v dědictví, protože není v první třídě dědiců¹⁷ a není nepominutelným dědicem faktického rodiče.¹⁸

Dítě vyrůstající v rodině registrovaných partnerů je tak oproti dítěti vyrůstajícímu v rodině manželů neodůvodněně znevýhodněno a ocitá se ve vakuu a právní nejistotě.

Rozdíly jsou i v rovině praktické. Se vznikem manželství dochází ke vzniku společného jmění manželů.¹⁹ Účelem právní úpravy společného jmění manželů je především ochrana rodiny a jmění nabytého za trvání manželství, zejména s ohledem na potřeby nezletilých dětí.²⁰ U registrovaných partnerů ke vzniku společného jmění nedochází a majetek, který nabydou společně za trvání partnerství, nabývají do podílového spoluvlastnictví. Registrovaný partner/partnerka dále nemá v případě tragické události právo na vdovský/vdovecký důchod, což může mít zásadní finanční dopady na jeho/její následný život. Registrovaní partneři se taktéž při vstupu do partnerství, na rozdíl od manželů, nemohou rozhodnout, zda budou používat společné příjmení, nebo zda si ponechají svá dosavadní příjmení, jako je tomu u manželů.²¹ Pokud chtějí společné příjmení užívat, musí požádat na matrice o změnu jména z vážných důvodů.²² To přináší řadu administrativních těžkostí, včetně poplatkové povinnosti, a neumožňuje poměrně jednoduchou cestu k návratu k původnímu příjmení v případě ukončení registrovaného partnerství.

Popsané rozdíly jsou níže shrnuty do přehledné tabulky (obsahuje vybrané rozdíly, nikoli kompletní přehled):

Manželství	Registrované partnerství
Symbolické rozdíly	
Základním problémem je již samotné rozdělování lidí do dvou kategorií, pouze na základě toho, koho milují a s kým chtějí vstoupit do státem uznaného svazku.	
„Manželé“	„Registrovaní partneři“
Manželství je základním kamenem rodinného práva.	Registrované partnerství je administrativním úkonem, není zahrnuto do rodinného práva.

¹⁷ § 1635 odst. 1 občanského zákoníku

¹⁸ § 1643 odst. 1 občanského zákoníku

¹⁹ § 708 a násl. občanského zákoníku

²⁰ <https://www.epravo.cz/top/clanky/rezim-oddelenych-jmeni-97542.html>

²¹ § 660 občanského zákoníku

²² § 72 odst. 2 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

<i>(§ 3 občanského zákoníku, část druhá občanského zákoníku)</i>	<i>(§ 2 zákona o registrovaném partnerství, § 3020 občanského zákoníku)</i>
Snoubenci se mohou vzít na téměř jakékoliv matrice. <i>(§ 664 občanského zákoníku)</i>	Registrovaní partneři jen na 14 určených matrikách. <i>(§ 3 zákona o matrikách, jménu a příjmení, § 1 a Příloha č. 4 vyhlášky Ministerstva vnitra, kterou se provádí zákon o matrikách, jménu a příjmení)</i>
Dva svědci <i>(§ 656 občanského zákoníku)</i>	Beze svědků <i>(v zákoně není upraveno)</i>
Prohlášení činí před starost(k)ou, místostarost(k)ou nebo pověřeným/nou členem/kou zastupitelstva. <i>(§ 11a zákona o matrikách, jménu a příjmení)</i>	Pouze před matrikářem/matrikářkou <i>(§ 13a zákona o matrikách, jménu a příjmení)</i>
Manželstvím získávají manželé příbuzné, jejichž vztah zákon uznává. <i>(§ 22 a § 774 a další občanského zákoníku)</i>	Zákon např. švagry a švagrové registrovaných partnerů neuznává. <i>(v zákoně není upraveno)</i>
Ve vztahu k dětem	
Manžel může přiosvojit dítě druhého manžela (například z předchozího vztahu). <i>(§ 800, § 832 občanského zákoníku)</i>	Nelze. <i>(v zákoně není upraveno)</i>
Manželé mohou společně osvojit dítě. <i>(§ 800, § 832 občanského zákoníku)</i>	Nelze. <i>(v zákoně není upraveno)</i>
Manželé mohou být společnými pěstouny. <i>(§ 964 občanského zákoníku)</i>	Nelze. <i>(v zákoně není upraveno)</i>
Nemožnost společně osvojit dítě nebo přiosvojit dítě druhého partnera způsobuje, že zákonem uznaným rodičem (“zákonný rodič”) může být vždy jen jeden z páru, byť se o dítě starají oba stejně. Ten druhý (“faktický rodič”) nemá vůči dítěti z hlediska práva postavení rodiče. To způsobuje například tyto problémy:	
Podmínkou rozvodu je úprava vztahů k dětem. <i>(§ 906 a n. občanského zákoníku)</i>	Není upraveno. Dítě nemá automaticky nárok na styk s faktickým rodičem. Ocítá se v ohrožení, že

	<p>ze dne na den ztratí kontakt s tím, koho celý život vnímá jako rodiče.</p> <p>Faktický rodič nemá povinnost výživného. Děti se tak ocitají v ohrožení chudobou a zákonný rodič je ze dne na den odkázán na jeden plat.</p> <p><i>(v zákoně není upraveno)</i></p>
<p>Dítě dědí po obou rodičích ze zákona a zároveň je nepominutelným dědicem.</p> <p><i>(§ 1633, § 1635 a § 1643 občanského zákoníku)</i></p>	<p>Nelze. Po faktickém rodiči dítě ze zákona nedědí, jelikož není zákonem považováno za jeho dítě. I kdyby faktický rodič dítě uvedl v závěti, nebude mít dítě postavení nepominutelného dědice.</p> <p><i>(v zákoně není upraveno)</i></p>
<p>Děti mají nárok na sirotčí důchod po smrti svého rodiče.</p> <p><i>(§ 52 a n. zákona o důchodovém pojištění)</i></p>	<p>Dítě tento nárok nemá ve vztahu k faktickému rodiči.</p> <p><i>(v zákoně není upraveno)</i></p>
<p>Oba rodiče mají stejnou možnost získat informace o zdravotním stavu dítěte, být s ním v průběhu hospitalizace, podílet se na jeho léčbě apod.</p> <p><i>(zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách)</i></p>	<p>Pouze zákonný rodič má plný a neodvozený rozsah těchto práv. Hrozí nebezpečí ohrožení zdraví dítěte, pokud bude v kritické situaci k dispozici pouze faktický rodič.</p> <p><i>(zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách)</i></p>
Praktické problémy	
<p>Pracovní volno 2 dny na svatbu</p> <p><i>(Příloha nařízení vlády č. 590/2006 Sb., kterým se stanoví okruh a rozsah jiných důležitých osobních překážek v práci)</i></p>	<p>Není.</p> <p><i>(v zákoně není upraveno)</i></p>
<p>Automaticky vzniká společné jmění manželů. Jeho existence usnadňuje život manželů, kteří si nemusí k jakémukoli nakládání se společným majetkem udělovat plnou moc. Také znamená, že na manžela může při děděni připadnout větší podíl než na registrovaného partnera. Dále je společné jmění výhodnější z hlediska daní.</p>	<p>Nevzniká, partneři jsou jen podíloví spoluvlastníci. Není žádná úprava vypořádání majetku v případě rozpadu vztahu.</p> <p><i>(v zákoně není upraveno)</i></p>

(zejm. § 708 a n., § 1592 a n. občanského zákoníku, dále např. § 4 zákona o daních z příjmů)	
Při uzavření sňatku si snoubenci mohou určit, jaké společné příjmení budou používat. (§ 660 a n. občanského zákoníku)	Nelze, je třeba žádat dodatečně po registraci. (v zákoně není upraveno)
Manželé mají nárok na vdovský a vdovecký důchod. (§ 49 a n. zákona o důchodovém pojištění)	Nemají. (v zákoně není upraveno)
Po úmrtí manžela přechází na manžela nárok na různé dávky (důchod, nemocenské atd.). (§ 51 zákona o nemocenském pojištění)	Nepřechází. (v zákoně není upraveno)

B. Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy, včetně požadavku zákazu diskriminace

Odůvodnění navrhované právní úpravy je možné shrnout do třech hlavních okruhů, s odvoláním na detailnější popis rozdílů právní úpravy registrovaného partnerství a manželství uvedený v kapitole A obecné části této důvodové zprávy. Zaprvé je hlavním cílem zde předkládané novely poskytnout stejnopohlavním párům, které si přejí vstoupit veřejně do trvalého a státem uznaného svazku, a dětem, které tyto páry případně vychovávají, stejnou důstojnost a stejný respekt, jakého požívají v současnosti páry opačného pohlaví (část 1 v tomto oddílu B). Zadruhé, poskytnout dětem, které páry stejného pohlaví vychovávají, stejnou právní ochranu a jistotu, jako mají děti, které vychovávají páry opačného pohlaví (část 2 v tomto oddílu B). Zatřetí odstranit další neodůvodněné nerovnosti zejména v rovině nakládání s majetkem (společné jmění), v rovině veřejných dávek (vdovský/vdovecký důchod, přechod různých dávek po úmrtí manžela) a další (možnost volby společného příjmení, pracovní volno na svatbu atd) (část 3 v tomto oddílu B). Zavedení možnost manželství párů stejného pohlaví umožní také párům, ve kterých jeden z páru prošel úřední změnou pohlaví, pokračovat v manželství, pokud si to přejí (část 4 v tomto oddílu B).

1. Zrovnoprávnění v důstojnosti

Základním principem navrhované právní úpravy je poskytnout stejnopohlavním párům a jejich dětem stejnou důstojnost a stejnou ochranu rodinného života, jaká je zákonem poskytována manželům a jejich dětem a zajistit jim tak rovné postavení nejen ve společnosti, ale i v právu. Cílem tedy není přiznat stejnopohlavním párům jiná nebo větší práva než manželům. Stejnopohlavní páry mají podle mezinárodního práva stejné právo na ochranu rodinného života

jako partneři opačného pohlaví a mají stejné právo na ochranu s ním spojených hodnot jako je vzájemná péče, založení rodiny a výchova dětí.²³ To může v současných podmínkách České republiky plně zajistit pouze zrovnoprávnění možnosti vstupovat do manželství.

Ve světě existuje několik variant právní úpravy manželství a registrovaného partnerství (či obdobného institutu): monistický, pluralistický a dualistický.²⁴

Monistický model se uplatňuje v zemích, ve kterých neexistují žádné specifické instituty pro stejnopohlavní páry a vstup do manželství umožňují párům opačného i stejného pohlaví. K monistickému modelu došly země buď upuštěním od dualistického modelu,²⁵ anebo přímo otevřením manželství i párům stejného pohlaví.²⁶ Takových zemí je v roce 2021 na světě 29²⁷. Více jak jedna miliarda obyvatel této planety tak žije v zemích, kde mohou stejnopohlavní páry uzavírat manželství. Zde předkládaná novela navrhuje zavedení monistického systému. Navrhuje se, aby nová registrovaná partnerství již nebylo vstupem v účinnost této navrhované změny možné uzavírat. Registrovaní partneři, kteří vstoupili do partnerství před účinností návrhu, by měli možnost uzavřít manželství, nebo setrvat v registrovaném partnerství.

V pluralistickém modelu vedle sebe existují oba instituty, jak manželství, tak registrované partnerství, přičemž oba tyto instituty mohou využít jak páry opačného, tak stejného pohlaví.²⁸ Zde předkládaná novela nenavrhuje pluralistický model proto, že současná úprava registrovaného partnerství v České republice neumožňuje párům opačného pohlaví vstupovat do registrovaného partnerství. Zároveň absence zásadních práv jako je možnost společných rodičovských práv a bezpodílového spoluvlastnictví činí tento institut velice neatraktivním pro páry různého pohlaví, které, protože mohou vstupovat do manželství, by velice pravděpodobně vždy volily možnost manželství, než registrované partnerství ve stávající podobě. Podobný postup zvolila i většina jiných zemí, které přijímaly manželství pro všechny v době, kdy už měly institut podobný registrovanému partnerství. Pokud, už v době přijímání manželství pro všechny, měla daná země registrované partnerství pro páry jakéhokoli pohlaví, byt tento institut zachován vedle manželství pro všechny (např. Francie, Belgie, Nizozemí, Nový Zéland). Pokud ale v době přijímání manželství pro všechny měla daná země institut obdobný registrovanému partnerství jen pro stejnopohlavní páry, není po přijetí manželství již možné do něj dále vstupovat (např. Německo, Finsko, Irsko, Island, Švédsko a Norsko).

Jak již bylo uvedeno výše, přijetím zákona o registrovaném partnerství přistoučila Česká republika na tzv. dualistický model. To znamená, že vedle institutu manželství pro páry

²³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Schalk a Kopf proti Rakousku, ze dne z 24. června 2010.

²⁴ Curry-Sumner, Ian (2012). A Patchwork of Partnerships: Comparative Overview of Registration Schemes in Europe. In: Boele-Woelki, K a Fuchs, A. Legal recognition of same-sex relationships in Europe: national, cross-border and European perspectives. Fully rev. 2nd ed. Cambridge: Intersentia, s. 79.

²⁵ První zemí, která tak učinila, bylo 2001 Nizozemí. V Evropě ji k dnešnímu dni následovaly mnohé další, např. Norsko, Velká Británie, Německo, Rakousko, mimo Evropu např. USA, Austrálie, Kanada, Argentina.

²⁶ Např. Ontario, Britská Kolumbie, Španělsko

²⁷ <https://www.hrc.org/resources/marriage-equality-around-the-world>

²⁸ Jde např. o Nizozemí, Francii nebo Belgii.

opačného pohlaví vytvořila další institut pro gay a lesbické páry – registrované partnerství.²⁹ Tento model je někdy přirovnáván k právní doktríně „separate but equal“ („oddělení, ale rovní“), kterou Nejvyšší soud USA ospravedlňoval rasovou segregaci, např. ve školství, kdy afroamerické děti byly sice formálně považovány za rovnocenné občany, ale byly stále nuceny chodit do oddělených škol.³⁰ Fakticky dualistický model v České republice odpovídá spíše přístupu „separate and unequal“ (oddělení a nerovní), neboť manželství a registrované partnerství jsou nejen odlišné instituty, ale významně se odlišují i rozsahem práv z nich plynoucích, viz přehledová tabulka uvedená výše.

Základní vadou dualistického systému je již samotná existence dvou kategorií. Lidi a jejich vztahy v páru nelze dělit na kategorie. A to ani v případě srovnání práv a povinností obou institutů. Rozdělování vztahů do dvou kategorií vzbuzuje otázky o ústavnosti takového principu. Ústava České republiky v preambuli deklaruje Českou republiku za vlast rovnoprávných a svobodných občanů a za základní hodnotu naší země označuje důstojnost jejích občanů. Již samotná existence dvou různých právních institutů pro ceremoniál veřejného závazku vztahu dvou dospělých lidí, kde jediným rozlišujícím kritériem je pohlaví partnerů, musí být posuzována ve vztahu k tomuto ústavnímu principu. Jak uvedl rakouský ústavní soud, v rozhodnutí, kterým shledal absenci možnosti manželství pro stejnopohlavní jako neústavní: *“Samotná existence dvou oddělených právních institutů je výrazem skutečnosti, že gayové a lesby nejsou rovnocenní osobám s heterosexuální orientací.”*³¹ Na základě obdobných argumentů umožnily stejnopohlavním párům vstupovat do manželství vedle soudu rakouského také nejvyšší soudy v USA, Jihoafrické republice, Mexiku, Ekvádoru, Kostarice, Taiwanu a Meziamerický soud pro lidská práva.

Gayové, lesby a bisexuálové nejsou méně hodnotní, platí stejné daně, chodí do práce, vychovávají děti a podílí se na chodu společnosti stejně jako všichni ostatní. Jejich vztahy mají právo na stejnou důstojnost a veřejné uznání. To dvě kategorie nemohou nikdy zajistit. Smyslem a obsahem manželství je láska, nikoli pohlaví. A láska je jen jedna, proto by mělo být také jedno manželství.

Manželství není jen soubor práv a povinností. Manželství patří k životu, dává vztahu a rodině právní jistotu, životní stabilitu, pevné zázemí do budoucna. Často je to také jakási kotva vztahu, která pomáhá k překonání vztahových krizí. Je to také symbol veřejného uznání vztahu dvou lidí. A proto je jedno manželství pro všechny jediný způsob, jak dát vztahům stejnopohlavních párů stejnou důstojnost.

Je velice důležité zdůraznit, že vedle samotných párů stejného pohlaví dopadá toto vyloučení i na jejich děti, které vychovávají. I ony trpí současným stavem, kdy zákon jejich rodinu, jejich rodiče, vyčleňuje do speciální kategorie. Problém není v nich nebo jejich rodině, problém je v zákoně. Neměly by být celý život vystavovány tomu, že jejich rodiče jsou jiní, že je třeba je vyčleňovat do nějaké speciální škatulky. Připomíná to dělení na manželské a nemanželské děti,

²⁹ Mimo České republiky dále například v Maďarsku.

³⁰ Plessy v. Ferguson, 163 U.S. 537 (1896)

³¹ https://www.vfgh.gv.at/downloads/VfGH_G_258-2017_Press_release_same-sex_marriage.pdf

kteřé bylo pro děti vychovávané heterosexuálními páry zrušeno u nás zákonem č. 265/1949 Sb., o právu rodinném. Často vyjadřované obavy o to, aby nebyly děti stejnopohlavních párů v dětském kolektivu šikanovány způsobuje již nyní samotná právní úprava, která snižuje důstojnost jejich rodin.

Mít stejnou možnost vstoupit do manželství je také důležité pro mladé gaye, lesby, bisexuály, trans* a queer lidi, pro jejich sebevědomí a zdravý vývoj. Celosvětově analýzy mluví o tom, že riziko sebevraždy je u leseb, gayů, bisexuálů, trans* a queer lidí zhruba trojnásobně vyšší než u heterosexuálních lidí, zvláště pak u dospívajících.³² V USA klesl po přijetí manželství pro stejnopohlavní páry počet sebevražd náctiletých gayů a leseb meziročně o 7 %.³³ Počet sebevražd u homosexuálů, kteří se rozhodli uzavřít stejnopohlavní manželství, klesl v Dánsku a Švédsku o 46 % oproti období, kdy sňatky ještě nebyly legální.³⁴ Americké odborné asociace psychologů, psychiatrů a pediatriů ve společném prohlášení uvádějí, že *“bránění přístupu stejnopohlavních párů k manželství, tedy odpírání určitého institutu určité skupině osob, je příkladem stigmatu ze strany institucí a přispívá k negativnímu přístupu ke gayům, lesbám a bisexuálům.”*³⁵ Obdobné stanovisko zaujala skupina českých odborníků a odbornic z oblasti psychologie, psychiatrie a sexuologie: *“...otevření institutu manželství stejnopohlavním párům může mít pozitivní dopad na obavy zejména mladých leseb a gayů z přijetí v rodinách či kolektivu a na jejich celkové duševní zdraví.”*³⁶

Vývoj společnosti v přístupu ke gayům, lesbám, bisexuálům, trans* a queer lidem je postupný. Snahy o zlepšení jejich situace jsou někdy kriticky nazývány “salámovou metodou”. Ovšem paradoxně v situaci, kdy požadavek na zrovnoprávnění manželství je jasně formulován, jsou lidé nuceni do “salámové metody” právě návrhem, aby se nepřijímalo rovnoprávné manželství, ale pouze se rozšířil obsah registrovaného partnerství. Pokud skutečně nechceme postupovat “salámovou metodou”, není jiné řešení než jednou pro vždy otevřít manželství i pro páry stejného pohlaví.

Občanský zákoník stanoví, že *“[h]lavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc”* (§ 655). Z toho zaprvé vyplývá, že založení rodiny a výchova dětí není jediným a nutným účelem manželství. I ti, kdo rodinu nechtějí založit a nechtějí vychovávat děti, mají mít možnost vstupovat do manželství. Test plodnost nebo závazek zplodit děti není podmínkou vstupu do manželství pro páry opačného pohlaví. Vztít se mohou lidé, kteří děti nechtějí nebo je mít nemohou, buď z důvodu věku nebo z jiných důvodů. Zadruhé, založení rodiny může nastat i jinak než tak, že daný pár spolu biologicky zplodí děti - i v případě párů opačného pohlaví. Pokud chtějí založit rodinu s dětmi, může daný pár děti i adoptovat, nebo spolu vychovávat děti z předchozích vztahů. Nic z toho nebrání párům

³²<https://magazin.aktualne.cz/coming-out-trva-i-sedm-let-ne-heterosexualum-hrozi-riziko-se/r~a0cadb542f7211e990fd0cc47ab5f122/>

³³ Raifman J. et al. 2017. „Difference-in-differences analysis of the association between state same-sex marriage policies and adolescent suicide attempts.” JAMA Pediatric 171: 350-356; <https://www.theguardian.com/us-news/2017/feb/20/drop-in-teenage-suicide-attempts-linked-to-legalisation-of-same-sex-marriage>

³⁴ <https://www.reuters.com/article/us-nordics-lgbt-health-trfn-idUSKBN1XO010>

³⁵ <https://www.apa.org/about/offices/ogc/amicus/obergefell-supreme-court.pdf>, str. 4

³⁶ https://www.jsmefer.cz/nazory_odborniku#stanovisko-ceskych-odborniku

opačného pohlaví vstupovat do manželství. Zde předložená novela má za cíl pouze stávající podmínky uplatnit i na páry stejného pohlaví.

Výše uvedené potvrzuje, že **stejnopohlavní páry mohou naplnit účel manželství dle § 655 občanského zákoníku, kterým je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.** Gayové a lesby navíc přiznávají manželství a hodnotám, které představuje, obrovskou symbolickou váhu. Až 96 % z nich stojí o možnost uzavřít manželství.³⁷ Stejnopohlavní páry vstupem do manželství nenarušují jeho symboliku a nerozbíjejí tradiční hodnoty, ale přesně naopak. Uzavřením manželství jeho symbol manželství a hodnoty, které představuje, přijímají a souzní s nimi.

Na podporu toho, aby bylo pouze rozšířeno registrované partnerství zaznívají mnohé argumenty. Jeden z hlavních je, že je třeba chránit tradice a symboly a manželství je tradičně pouze svazkem muže a ženy. Není však jasné, před čím je třeba tyto symboly chránit. Pokud pár stejného pohlaví, který se miluje a chce tento vztah veřejně stvrdit, bude moci vstoupit do manželství, nikomu jinému to neublíží. A jim, jejich dětem a jejich širším rodinám to pomůže. Dalším argumentem je, že manželství má být vyhrazeno pouze párům, které spolu mohou potenciálně zplodit děti. Jak je uvedeno výše v rozboru účelu manželství, není toto podmínkou ani pro páry opačného pohlaví, tedy by nemělo být podmínkou ani pro manželství stejnopohlavních párů. Není ani pravda, že by společné rodičovství párů stejného pohlaví bylo v rozporu s Úmluvou o právu dítěte, konkrétně čl. 7 odst. 1. Ten stanoví, že *“[k]aždé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči”*. Páry opačného pohlaví mohou dnes společně adoptovat děti a vychovávat je, i když nejsou biologickými rodiči dítěte, a není to porušením citovaného článku Úmluvy. Ze stejného důvodu nebude porušením Úmluvy ani možnost párů stejného pohlaví společně adoptovat děti (připomeňme, že již dnes fakticky děti adoptují jako jednotlivci, ač je vychovávají fakticky v páru). Neobstojí ani argument etymologický, který tvrdí, že údajně slovo “manželství” vzniklo ze starých podob slov “muž” a “žena”. Jiné etymologické výklady ale tvrdí, že původní slovo “malženstvo” ve staročestíně vzniklo ze slovanského “žena” a germánského “māl” - “smlouva”.³⁸ To by odpovídalo, že manželství bývalo v minulosti chápáno spíše jako pragmatická smlouva o ženě, než svazek citový. Ať tak či tak, původ slova není určující pro to, jaký význam mu dáme dnes. Dnes není manželství smlouvou o ženě. Stejně jako otec je také “rodič”, ač dítě sám nerodí, na počítači také nejen počítáme a zelenina není jen zelená. Argument etymologií zastírá samotnou podstatu diskuze. A tou je, že by dva dospělí lidé, kteří se mají rádi, měli mít možnost vstupovat do manželství bez ohledu na to, zda milují muže nebo ženu.

Často se také objevuje argument o tradičním neměnném institutu manželství mezi mužem a ženou. Je třeba jasně konstatovat, že historicky neměnné manželství je chimérou. Málokdo by

³⁷ Výzkum veřejného ochránce práv 2019, Být LGBT+ v Česku, str. 16. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum-LGBT.pdf>

³⁸ <https://blog.aktualne.cz/blogy/jana-valdrova.php?itemid=34539>, dále také <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/140008934> str. 149, poznámka pod čarou č. 144

chtěl uzavírat manželství v takové podobě, v jaké existovalo v minulosti. Sňatky byly dohodnuté, ženy neměly žádná práva, nelegitimní děti se mnohdy rovnou zapouzely, bylo nemyslitelné ženit a vdávat se mimo svou společenskou vrstvu, nebo si brát někoho s jiným vyznáním. Až do období vlády Josefa II. museli mít ke sňatku nevolníci povolení vrchnosti. Civilní sňatky s možností rozvodu byly přijaty až se vznikem Československa. Donedávna byl i nemyslitelný pohlavní styk před svatbou, a nemanželské děti byly dokonce života poznamenány (levobočci, bastardi). Všechno toto byly v určitém okamžiku „tradice“, které se postupem času změnily. A dnes by již málokdo řekl, že to byla změna negativní. K těmto proměnám manželství se vyjádřil i Nejvyšší soud USA v rozhodnutí, kterým povolil stejnopohlavním párům vstupovat do manželství, uvedl: *„Historie manželství je historií kontinuity a zároveň změny. Změny, jako například ústup předem dohodnutých manželství a ztráty právní subjektivity manželky ve prospěch jejího manžela, způsobily hluboké přeměny ve struktuře manželství a měly vliv na aspekty manželství, které byly kdysi vnímány jako zásadní. Tato nová chápání manželství neoslabila a naopak ho posílila. Proměny chápání manželství jsou charakteristické pro národy, ve kterých nové generace přináší nová chápání svobody.“* Soud závěrem konstatuje, že **„Omezení manželství na různopohlavní páry se možná dlouho zdálo přirozené a spravedlivé, ale rozpor tohoto omezení se základním právem na manželství je nyní zjevný“**.³⁹

Manželství pro páry stejného pohlaví není neprobádaným krokem, u kterého nevíme, co přinese. Zkušenosti ze zahraničí mluví zcela jasně - žádné negativní dopady na společnost se neprokázaly. Jak bylo uvedeno výše, již 29 zemí, včetně mnoha katolických, jako Španělsko či Irsko či s námi sousedících Rakousko a Německo, umožňuje stejnopohlavním párům uzavřít manželství. V Nizozemsku tuto možnost schválili již v roce 2001. V žádné z těchto zemí nenastal rozpad tradiční rodiny kvůli tomu, že páry stejného pohlaví se mohou brát a společně vychovávat děti. Paradoxně největší porodnost v Evropě mají liberální země, kde je uzákoněno stejnopohlavní manželství, na chvostu jsou naopak země, kde tomu tak není, jako je Slovensko či Maďarsko. Úroveň porodnosti či sňatečnosti souvisí mnohem více s ekonomickou situací daného regionu a sladěním rodinného a pracovního života rodičů než s právy homosexuálních párů.⁴⁰ Zahraniční zkušenosti navíc ukazují, že podpora manželství stejnopohlavních párů po jeho schválení rychle stoupá. Například v USA od roku 2015, kdy k této změně došlo, narostla o 10 p.b.⁴¹, ve Francii dokonce o téměř 20 p.b. za pouhé 3 roky od přijetí.⁴²

V České republice se **manželství stejnopohlavních párů podle několika různých agentur**

³⁹ Obergefell v. Hodges, 576 U.S. (2015)

⁴⁰ http://www.rozhlas.cz/zpravy/data/_zprava/tradicni-rodina-se-v-evrope-rozpada-kvuli-registrovanemu-partnerstvi--1449197

⁴¹ <https://news.gallup.com/poll/350486/record-high-support-same-sex-marriage.aspx>

⁴² Průzkumy BVA Mariage et adoption pour les couples homosexuels 2000-2015 a Pew Research Center 2017.

těší stabilní podpoře veřejnosti okolo 60-65 %.⁴³

2. Stabilní prostředí pro výchovu dětí

a. Odstranění znevýhodnění dětí vychovávaných stejnopohlavními páry

Páry stejného pohlaví zakládají rodiny a vychovávají děti, taková je realita. Gayové, lesby a bisexuálové děti mít mohou, nejsou neplodní, mít je chtějí a také je mají. Rodiči se stávají podobně jako páry opačného pohlaví (až na to, že by je zplodili přímo spolu). Tedy zejména tak, že děti adoptují, počnou pomocí asistované reprodukce nebo spolu vychovávají děti z předchozích vztahů. Předložená novela nezavádí žádný nový způsob nabývání rodičovství speciálně pro páry stejného pohlaví. Pouze stávající možnosti rozšiřuje i na ně.

O tom, jak rozdělování svazků lidí do dvou kategorií dopadá negativně i na děti, které páry stejného pohlaví vychovávají, hovoří výše část 1. Vedle toho je důvodem otevření manželství párům stejného pohlaví i to, aby děti, které vychovávají, měly stejná práva a právní ochranu, jakou mají děti, které vychovávají páry opačného pohlaví. Pro děti, které vychovávají manželé, stanoví právní řád různé záruky a ochranná opatření. Zejména pro případ tragických nebo jinak stresových situací, jako je rozpad vztahu rodičů, nebo úmrtí jednoho z nich. Mimo to usnadňuje právní úprava rodičovství i běžný dennodenní chod rodiny. Děti, které vychovávají dvě ženy nebo dva muži žádných těchto právních záruk a ochranným opatření nepožívají. Jsou tak nedůvodně diskriminovány oproti dětem, které vychovávají páry opačného pohlaví.

Základním důvodem tohoto znevýhodnění je fakt, že páry stejného pohlaví nemohou společně nabývat rodičovských práv. Tedy ačkoli se oba dva z páru podílí na výchově dítěte stejně a dítě je oba vnímá jako své rodiče, zákonem uznaným rodičem může být, podle současné právní úpravy, jen jeden z nich. Jak je detailněji uvedeno v oddílu A této důvodové zprávy, to způsobuje mnohé problémy.

Například, pokud se manželství rozpadne, je podmínkou rozvodu úprava vztahu dítěte k oběma rodičům v době po rozvodu. Je to ochranné opatření ve prospěch dětí, aby i po rozvodu měly zajištěny kontakt s oběma rodiči a materiální podporu. Podmínkou zrušení registrovaného partnerství taková dohoda není, protože zákon neuznává existenci obou rodičů v páru stejného pohlaví. Děti jsou tak vystaveny riziku, že ze dne na den ztratí kontakt s rodičem, který je vychovával. Jsou také vystaveny riziku materiálního nedostatku, protože ze dne na den může rodina přijít o jeden z příjmů a výživné není povinen platit ten, který není zákonem uznaný jako rodič.

Pokud zákonný rodič zemře, nemá dítě automaticky právo na to zůstat s druhým rodičem, protože toho zákon jako rodiče neuznává. V tak stresové situaci jako je úmrtí rodiče, pak musí

⁴³ Pew Research Center (2017) - 65%. Dostupné z: <http://www.pewforum.org/2017/05/10/social-views-and-morality/#limited-support-for-legalization-of-same-sex-marriage>, Pew Research Center (2018) - 65%. Dostupné z: <https://www.pewforum.org/2017/05/10/religious-belief-and-national-belonging-in-central-and-eastern-europe/>. Median (2018, pro Prague Pride z.s.) - 65%, Median (2019, pro Prague Pride z.s.) - 67%.

dítě ještě podstupovat soudní řízení, které má určit, kdo bude dítě dále vychovávat. Pokud zemře faktický rodič, který nezanechal poslední vůli, dítě po něm automaticky nedědí. I kdyby vůli zanechal a uvedl v ní dítě, to nemá privilegované postavení nepominutelného dědice. Pokud zemře faktický rodič, dítě nemá nárok na sirotčí důchod.

Pokud bude dítě potřebovat lékařskou péči, je jeho zdraví vystaveno většímu ohrožení než u jiných dětí proto, že faktický rodič nemá stejnou možnost jako zákonný rodič získat všechny informace o zdravotním stavu dítěte, být s ním v průběhu hospitalizace, podílet se na jeho léčbě. Pokud by byl v krizovém okamžiku k dispozici jen faktický rodič, může to ohrozit zdraví nebo život dítěte. Byť se mnohá zdravotnická zařízení snaží vyjít rodinám dvou matek nebo dvou otců vstříc, jsou samy vázány zákonnými limity. Není také důvod spoléhat se na benevolenci zdravotnického zařízení, mezi kterými mohou být v přístupu k duhovým rodinám velké rozdíly.

Účelem předložené novely je odstranit znevýhodnění dětí vychovávaných páry stejného pohlaví a poskytnout jim stejnou právní ochranu jako dětem vychovávaným manželi.

Je na místě zdůraznit, že o přiosvojení, osvojení a pěstounské péči rozhoduje soud, přičemž vždy v jeho rozhodování musí být předním hlediskem nejlepší zájem dítěte, jak vyžaduje čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. *“Nutnost zohlednění nejlepšího zájmu dítěte při jakékoli činnosti týkající se dítěte, včetně soudního rozhodování”*⁴⁴ ve své judikatuře dlouhodobě zdůrazňuje i Ústavní soud.

Navrhovaná úprava bude mít dopad i do dalších rodinně právních institutů navázaných na existenci manželství, jako je například pěstounství. Dítě může být svěřeno do společné pěstounské péče společným pěstounům, pokud jsou manželé (§ 964 občanského zákoníku). Proto po přijetí zde navrhované úpravy se společnými pěstouny dítěte budou moci stát i páry stejného pohlaví.

b. Společné rodičovství párů stejného pohlaví

Otevření manželství stejnopohlavním párům je obvykle také spojeno s otázkou, zda páry stejného pohlaví mohou být dobrými rodiči.

Na tu odpovídá věda jasně - mohou. Nejdříve je třeba říci, že ze sociologického hlediska lze formulovat obecně přijatelnou definici rodiny jen obtížně. Rodinu vnímáme jako dynamický společenství a kulturou podmíněný systém, proměňující se v čase a prostoru. Jde o vztahový systém se složitou vnitřní strukturou a vazbami, a to i vůči okolí. Přitom z toho, jak rodina navenek vypadá, jakou má strukturu nelze vyvozovat závěr o její funkčnosti. Neexistuje jediný „správný“ model zdravého rodinného fungování. Rodina, kterou tvoří rodiče - muž a žena - a jejich biologické dítě/děti je v současné době jen jednou z mnoha existujících a funkčních podob rodinného soužití.⁴⁵ Vedle toho existují např. plně funkční rodiny rozvedené, jednočlenné nebo naopak se sdíleným rodičovstvím, rekonstituované či právě homoparentální (tj. rodiny se dvěma matkami nebo dvěma otcí). Navíc i v rámci modelu rodiny “muž, žena a jejich

⁴⁴ ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017

⁴⁵ Baštecká (ed.) 2010. Psychologická encyklopedie. Aplikovaná psychologie. Praha: Portál.

biologické děti” docházelo a dochází k vývoji rolí jejích členů. Například „tradiční“ rozdělení prostorů na mužský (veřejný prostor a pole moci) a ženský (soukromý prostor domácnosti a péče o děti) se také vyvíjí. Od žen se dnes již neočekává, že jejich jediným životním posláním bude “stát u plotny”. Rodinu lze podle Zdeňka Matějčka definovat jako “společenství, kde se sdílí čas, prostor, úzkost i naděje, kde se soužitím všichni, učí pro život, kde všichni dávají i přijímají, kde formují svou osobnost a mají možnost zrát k moudrosti a kde podstatnou složkou všeho je vzájemně sdílená a působená radost.”⁴⁶

V České republice existuje stále více rodin, které tvoří páry stejného pohlaví. Data z poslední sčítání lidu v roce 2021 nejsou zatím dostupná, lze však předpokládat, že takových dětí jsou dnes již tisíce, vzhledem k tomu, že podle sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 v domácnostech čítajících jednu rodinu, která byla tvořena buď registrovanými partnery nebo neregistrovaným párem stejného pohlaví, žilo celkem 925 dětí ve stejnopohlavních rodinách. Reálná čísla ale budou mnohem vyšší, protože toto se týká jen rodin, které se tak samy deklarovaly. Podle Sociologického ústavu “[r]eálný počet dětí gayů a leseb či párů stejného pohlaví je tedy vyšší nejen z důvodu vysoké míry neviditelnosti – jak pro statistiky, tak i kvůli skrývání se v běžném životě.”⁴⁷

Již od 70. let 20. století bylo provedeno mnoho výzkumů zaměřujících se na děti vychovávané stejnopohlavními páry. Z hlediska nejlepšího zájmu dítěte bylo zjištěno, **že tyto rodiny mohou být stejně vhodným prostředím pro výchovu dětí a jejich zdárný rozvoj.** V odborné komunitě panuje shoda, že sexuální orientace nemá žádný vliv na schopnost být dobrým rodičem, a proto výchova dítěte stejnopohlavním párem na něj nemá negativní dopady.⁴⁸ Jednotky studií, které ukazují opak (např. Regnerus, Sullins), byly odbornou komunitou prokázány za metodologicky chybně provedené a jejich závěry za neodrážející současné vědecké poznatky.⁴⁹ Americká asociace psychologů ve společném stanovisku s dalšími odbornými asociacemi ohledně panujícího vědeckého konsenzu říká, že **schopnost gayů a leseb být dobrými rodiči již není něčím, kde by se důvěryhodní výzkumníci rozcházel.**⁵⁰

⁴⁶ Matějček, Z., Langmeier, J. 1981. Výpravy za člověkem. Praha: Odeon.

⁴⁷ <https://www.soc.cas.cz/aktualita/zname-nezname-registrovane-partnerstvi-statistiky-rp-v-cesku-po-14-letech>

⁴⁸ Gartrell, N. et al (2018): „National Longitudinal Lesbian Family Study —Mental Health of Adult Offspring.” The New England Journal of Medicine 379 (3): 297-299; Bos, H. et al. (2016): „Same-Sex and Different-Sex Parent Households and Child Health Outcomes: Findings from the National Survey of Children's Health.” Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics 37(3): 179–187; Knight, K. et al. (2017): „The kids are OK: it is discrimination not same-sex parents that harms children.” The Medical Journal of Australia 207 (9): 374-375; Farr. R (2016): „Does Parental Sexual Orientation Matter? A Longitudinal Follow-Up of Adoptive Families With School-Age Children.” Developmental Psychology 53(2): 252-264

⁴⁹ Meta studie Cornellovu Univerzity (2019) What We Know Project, Cornell University, “What Does the Scholarly Research Say about the Well-Being of Children with Gay or Lesbian Parents?” (online literature review), 2015. Dostupné z: <https://whatweknow.inequality.cornell.edu/topics/lgbt-equality/what-does-the-scholarly-research-say-about-the-wellbeing-of-children-with-gay-or-lesbian-parents/>. Společné prohlášení 200 odborníků (2012). Dostupné z: <https://familyinequality.wordpress.com/2012/06/29/200-researchers-respond-to-regnerus-paper/>. Společné stanovisko amerických odborných asociací (2015), poznámka pod čarou 48. Dostupné z: <https://www.apa.org/about/offices/ogc/amicus/obergefell-supreme-court.pdf>.

⁵⁰ Společné stanovisko amerických odborných asociací (2015), str. 26, Dostupné z: <https://www.apa.org/about/offices/ogc/amicus/obergefell-supreme-court.pdf>

Dlouhodobé výzkumy v USA srovnávající výchovu dětí homosexuálními a heterosexuálními rodiči za posledních 25 let konstatovaly, že: „žádný výzkum nepodporuje široce zastoupené přesvědčení, že prospěch dětí je ovlivněn pohlavím rodičů.“⁵¹ Pro zdárný rozvoj dítěte v jeho nejlepším zájmu je rozhodující kvalita vzájemných vztahů mezi rodiči a dětmi, kvalita vztahů mezi rodiči navzájem a mezi rodiči a dalšími významnými dospělými osobami v životě dítěte a obecné ekonomické a sociální podmínky života rodiny.⁵²

Výzkumy dále konkrétně ukazují, že děti stejnopohlavních rodičů mají normální sociální vztahy s vrstevníky i dospělými. Z výzkumů vyplývá neopodstatněnost obav a názorů, že děti stejnopohlavních rodičů budou vyloučeny svými vrstevníky, nebo že budou vyrůstat izolováni.⁵³

Příkladem je zde dále uvedeno vyjádření dalších odborných institucí a specialistů, zahraničních i českých, ohledně dopadů výchovy v homoparentální rodině na děti:

1. Společné stanovisko organizací: Americká psychologická asociace, Americká psychiatrická asociace, Americká akademie pediatriů, Americká asociace pro manželství a rodinnou terapii, Americká akademie rodinných lékařů, Americká lékařská asociace a další,⁵⁴

"Vědecké důkazy jasně potvrzují závěr, že homosexualita je normálním projevem lidské sexuality; že gayové a lesby vytvářejí stabilní a pevné vztahy, které jsou v zásadě rovnocenné vztahům heterosexuálním; že páry stejného pohlaví nejsou méně vhodné než heterosexuální rodiče vychovávat děti a jejich děti nejsou méně psychicky zdravé a vybavené; a že bránění přístupu stejnopohlavních párů k manželství, tedy odpírání určitého institutu určité skupině osob, je příkladem stigma ze strany institucí a přispívá k negativnímu přístupu ke gayům, lesbám a bisexuálům. Stručně řečeno, tvrzení, že zrušení zákazu manželství pro stejnopohlavní páry podkopává samotnou instituci manželství a poškozuje zdraví dětí je v rozporu s vědeckými závěry."

⁵¹ Biblarz, T. J., & Stacey, J. (2010): How Does the Gender of Parents Matter? *Journal Of Marriage And Family*, 72(1), 3-22.

⁵² M.E. Lamb (2012) "Mothers, Fathers, Families, and Circumstances", 16 *Applied Developmental Sci.* 98-111 (2012); M.E. Lamb & C. Lewis (2005). "The Role of Parent-Child Relationships in Child Development", *Developmental Science* 429-68 ; C.J. Patterson et al. (2015), *Socialization in the Context of Family Diversity*, in *Handbook of Socialization* 328-51 (J.E. Grusec & P.D. Hastings eds., 2d ed.)

⁵³ Patterson, C.J. (2000a): "Family relationships of lesbians and gay men". *Journal of Marriage and Family*, 62, 1052-1069.; Patterson, C.J. (2004): Lesbian and gay parents and their children: Summary of research findings. In *Lesbian and gay parenting: A resource for psychologists*. Washington, DC: American Psychological Association.; Perrin, E. C., and the Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health (2002): "Technical Report: Coparent or second-parent adoption by same-sex parents." *Pediatrics*, 109, 341 – 344.; Stacey, J. & Biblarz, T.J. (2001): "(How) Does sexual orientation of parents matter?" *American Sociological Review*, 65, 159-183

⁵⁴ <https://www.apa.org/about/offices/ogc/amicus/obergefell-supreme-court.pdf>

2. Americká akademie pediatriů:⁵⁵

„Existuje dostatek důkazů o tom, že děti vychovávané rodiči stejného pohlaví si vedou stejně dobře jako děti vychovávané heterosexuálními rodiči. Více než 25 let výzkumů zdokumentovalo, že neexistuje vztah mezi sexuální orientací rodičů a zdravým emočním, psychosociálním a behaviorálním vývojem dítěte. Tato data neukázala žádné riziko pro děti v důsledku výchovy v rodině s 1 nebo více homosexuálními rodiči. Svědomití a pečující dospělí, muži i ženy, heterosexuální nebo homosexuální mohou být vynikajícími rodiči. Práva, výhody a ochrany civilního manželství mohou tyto rodiny ještě více posílit.“

3. Kanadská asociace psychologů:⁵⁶

„Názory, že dospělí gayové a lesby nejsou vhodnými rodiči, nebo že je narušen psychosociální vývoj dětí gayů a leseb, nemají žádný vědecký základ. Naše pozice vychází z přezkumu reprerrezentujícím na 50 empirických studií a nejméně dalších 50 článků a knižních kapitol a nezávisí na výsledcích jedné studie.“

4. Společné stanovisko českých odborníků a odbornic z oblasti psychologie, psychiatrie a sexuologie ⁵⁷

“Na základě odborných poznatků bychom tak na závěr rádi shrnuli, že obavy o dobro dětí vyrůstající se dvěma matkami nebo otci jsou neopodstatněné, a otevření institutu manželství stejnopohlavním párům může mít pozitivní dopad na obavy zejména mladých leseb a gayů z přijetí v rodinách či kolektivu a na jejich celkové duševní zdraví.”

5. Profesní komora sociálních pracovníků ČR:⁵⁸

Nesouhlasíme s názorem, že existuje pouze jeden rodinný „správný“ model, a ostatní nefungují. Přirozených variant výchovy dětí je mnoho (osamělý rodič, vícegenerační soužití, nesezdané páry, páry s jedním rodičem dlouhodobě žijícím v zahraničí apod.) a žádný z modelů nevede automaticky dítě k patologickému vývoji nebo výrazné dysfunkci.“

6. prof. PhDr. Petr Weiss, Ph.D., DSc. (psycholog a sexuolog):⁵⁹

„Od 70. let ve světě proběhla řada výzkumů týkajících se dětí, které vyrostly v rodině jednopohlavních párů. Výzkumy měly jednoznačné výsledky - u dětí nebylo zjištěno žádné

⁵⁵ American Academy of Pediatrics. Council Policy Manual (2004): Sexual Orientation, Parents, & Children. Policy paper adopted by the APA Council of Representatives July 28 & 30, 2004. (<http://www.apa.org/about/policy/parenting.aspx>).

⁵⁶ <https://web.archive.org/web/20090419195945/http://www.cpa.ca/cpsite/userfiles/Documents/Marriage%20of%20Same-Sex%20Couples%20Position%20Statement%20-%20October%202006%20%281%29.pdf>

⁵⁷ http://www.jsmefer.cz/nazory_odborniku#nazory-odborniku

⁵⁸ https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/zamanzelstvi/pages/2089/attachments/original/1544092451/Profesni_komora_sociálních_pracovníků_-_stanovisko.pdf?1544092451

⁵⁹ https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/navrh-zakona-o-adopcich-by-pomohl-vic-lesbickam-nez-gayum_269761.html

narušení, ani z hlediska sexuální orientace, identity, neuroticismu a dokonce ani z hlediska jejich postavení ve školním kolektivu.“

7. PhDr. Václav Mertin (dětský psycholog, zástupce vedoucího katedry psychologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy):⁶⁰

„Z hlediska dětského psychologa je třeba se zamyslet, jak dvě dámy uspokojují potřeby dítěte. Nevidím důvod, proč by je homosexuální rodiny neuspokojovaly. A jestliže je neuspokojují na 100 %, pak je třeba vědět, že do takové míry to nezvládá žádná rodina. Dítě má určité potřeby a ty bychom mu my jako dospělí, jako společnost, měli uspokojovat. Je to potřeba lásky, potřeba bezpečí. Ale tam není napsáno, jestli to je maminka nebo tatínek, to je dospělá osoba, která to tomu dítěti poskytuje [...]“

Uvedené akademické výzkumy a sociologická data tedy dokazují, že samotná sexuální orientace nebo pohlaví rodičů rodičů nemá vliv na vývoj dětí, a že stejnopohlavní páry mohou být stejně schopnými rodiči jako páry různopohlavní.

Lze tak shrnout, že schopnost gayů a leseb naplnit účel manželství, včetně odbornými výzkumy opakovaně potvrzené schopnosti vytvořit vhodné prostředí pro výchovu dětí, vede k závěru, že **neexistuje žádný legitimní důvod ospravedlňující koexistenci manželství a registrovaného partnerství s rozdílným rozsahem práv a povinností plynoucích z těchto institutů.**

3. Praktické problémy

Koupě bytu, získání hypotečního úvěru, získání společného příjmení, a mnohé další, to vše jsou situace ve kterých jsou registrovaní partneři znevýhodňováni oproti manželům v rovině praktické, v každodenním životě. Se vznikem manželství dochází ke vzniku společného jmění manželů.⁶¹ Účelem právní úpravy společného jmění manželů je především ochrana rodiny a jmění nabytého za trvání manželství, zejména s ohledem na potřeby nezletilých dětí.⁶² U registrovaných partnerů ke vzniku společného jmění nedochází a majetek, který nabydou společně za trvání partnerství, nabývají do podílového spoluvlastnictví. Není pro každého z nich tak jednoduché jako pro manžele nakládat se společným majetkem. Absence společného jmění zhoršuje postavení registrovaných párů také například při získávání hypotečního úvěru.

Registrovaní partneři se taktéž při vstupu do partnerství, na rozdíl od manželů, nemohou rozhodnout, zda budou používat společné příjmení, nebo zda si ponechají svá dosavadní příjmení, jako je tomu u manželů.⁶³ Pokud chtějí společné příjmení užívat, musí požádat na matrice o změnu jména z vážných důvodů.⁶⁴ To přináší řadu administrativních těžkostí, včetně

⁶⁰ ČT Máte Slovo – Adopce dětí homosexuálními páry – 04. 09. 2014

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/214411030520024>

⁶¹ § 708 a násl. občanského zákoníku

⁶² <https://www.epravo.cz/top/clanky/rezim-oddelenych-jmeni-97542.html>

⁶³ § 660 občanského zákoníku

⁶⁴ § 72 odst. 2 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

poplatkové povinnosti, a neumožňuje poměrně jednoduchou cestu k návratu k původnímu příjmení v případě ukončení registrovaného partnerství.

Registrovaný partner/partnerka nemá v případě tragické události právo na vdovský/vdovecký důchod, což může mít zásadní finanční dopady na jeho/její následný život.

Navrhovaná právní úprava má za cíl odstranit toto nedůvodné znevýhodnění párů stejného pohlaví.

4. Úřední změna pohlaví

Dle současné právní úpravy pokud jeden z manželů podstoupí úřední změnu pohlaví, jejich manželství ze zákona zaniká. A to i přes to, že z praxe víme, že některé z těchto párů by si přály nadále v manželství setrvat. Lze se domnívat, že jedním z důvodů, proč zákon požaduje zánik manželství v tomto případě je fakt, že dle současné právní úpravy není možné manželství osob stejného pohlaví. V okamžiku přijetí zde navrhované úpravy tento důvod odpadne. Proto se navrhuje zrušit zákonný příkaz zániku manželství pokud jeden z manželů podstoupí úřední změnu pohlaví a ponechat rozhodnutí o případném rozvodu na obou manželích. Manželé kdykoliv v budoucnu mohou využít možnosti rozvodu, pokud si ho budou přát. V důsledku změny nebude nutné, aby proběhlo soudní řízení obdobné řízení o rozvodu, vypořádání majetku a úpravě vztahů k nezletilým dětem, neboť i nadále bude zachována právní jistota v podobě trvajících manželství. Co se však týče registrovaného partnerství, navrhovaná právní úprava nemění nic na skutečnosti, že registrované partnerství může existovat pouze mezi osobami stejného pohlaví. Proto se navrhuje, že v případě změny pohlaví osob by registrované partnerství nadále zanikalo.

C. Vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy v jejím celku

Český právní řád v současné době rozlišuje mezi formálními svazky párů stejného pohlaví a párů opačného pohlaví, a to zcela bezdůvodně, protože všichni bez rozdílu mohou naplnit účel manželství. Zároveň stejně bezdůvodně poskytuje větší ochranu a právní stabilitu dětem, které vychovávají páry opačného pohlaví, oproti dětem vychovávaným páry stejnopohlavními. Registrované partnerství tak představuje druhořadý status, který dopadá nejen na partnery, ale také na jejich děti, kterých žije v těchto rodinách stále více.

Tuto právní nerovnost nelze zhojit rozšířením institutu registrovaného partnerství tak, aby rozsahem svých práv a povinností odpovídal institutu manželství, ale nadále ponechat dvoukolejnost manželství a registrovaného partnerství. Manželství hraje ve společnosti velmi silnou symbolickou roli, proto je také závazek vstupu činěn veřejně a slavnostně před svědky. „Odkázání“ párů stejného pohlaví na „zrovnoprávněné“ registrované partnerství by rovnost nepřineslo, neboť páry stejného pohlaví by zůstaly odkázány na status, který by minimálně v rovině symbolické byl vnímán jako druhořadý. Naopak, takové řešení by problém neodůvodněné nerovnosti ještě prohlubovalo. Právě oddělování vztahů stejného pohlaví od vztahů párů opačného pohlaví vede ve společnosti k nerovnému postavení gayů a leseb a přispívá k udržování a posilování stereotypů a z toho plynoucí diskriminace.

Pouze otevření manželství i pro osoby stejného pohlaví přinese úplné zrovnoprávnění partnerů stejného pohlaví a dětí vyrůstajících v těchto rodinách.

D. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky

Navrhovaná právní úprava je v souladu s ústavním pořádkem ČR.

Ústava České republiky v preambuli deklaruje Českou republiku za vlast rovnoprávných a svobodných občanů a za základní hodnotu naší země označuje důstojnost jejich občanů. Listina základních práv a svobod říká, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech (čl. 1). Již samotná existence dvou různých právních institutů pro ceremoniál veřejného závazku vztahu dvou dospělých lidí, kde jediným rozlišujícím kritériem je pohlaví partnerů, musí být posuzována ve vztahu k těmto ústavním principům.

Ústavní pořádek ČR neobsahuje výslovné právo na uzavření manželství. V čl. 32 odst. 1 Listina základních práv a svobod státu ukládá aktivní ochranu rodičovství a rodiny a dětí a mladistvých a v čl. 32 odst. 4 speciálně upravuje právo rodičů a dětí na vzájemnou péči a výchovu dětí.⁶⁵ Jak říká odborná literatura, předmětem právní a ústavní ochrany v českém právu není rodina sama o sobě, ale pouze její jednotliví členové a jejich vztahy.⁶⁶ Z toho rovněž plyne, že český ústavní pořádek neobsahuje ani základní právo na uzavření sňatku mezi osobami stejného pohlaví. Ústavní soud ČR toto rozhodnutí výslovně přenechává politickému rozhodnutí zákonodárce. Je tedy pouze na zákonodárci, zda vůbec a jakým způsobem vztah osob stejného pohlaví upraví.⁶⁷ Pokud se však k takovému kroku rozhodne, byl by v souladu s ústavním pořádkem ČR.

Návrh rovněž plně respektuje zejména čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, který zakotvuje respekt k rodinnému životu a jeho ochranu před neoprávněným zasahováním. Právo na ochranu soukromého a rodinného života chrání intimní sféru každého jednotlivce, včetně vztahů mezi rodiči a dítětem. V souladu s mezinárodní judikaturou Ústavní soud uznává a chrání rodinný život trvalých spolužijících stejnopohlavních párů a rodinné vazby mezi nimi a jimi vychovávanými dětmi.⁶⁸ Právní upevnění rodinných vazeb mezi manžely stejného pohlaví a dětmi v jejich péči sňatkem přispěje k ochraně jejich práv i práv samotných manželů v souladu s uvedenými články Listiny, neboť posílí respekt k jejich rodinnému životu, který mezi nimi fakticky existuje, a pomůže jim zajistit plnou právní ochranu jejich rodiny a rodičovství. Děti i rodiče tak budou mít zajištěno stejné právní postavení jako jakákoliv jiná rodina, a to v souladu s ústavním zákazem diskriminace.⁶⁹

⁶⁵ Podrobněji viz Wagnerová, E. a kol.: Listina základních práv a svobod. Komentář, Praha, 2012, str. 277 a násl. a str. 659 a násl.

⁶⁶ Viz M. Hrušáková, Z. Králíčková. České rodinné právo. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2006, str. 12.

⁶⁷ Pl. ÚS 7/15 ze dne 14. 6. 2016.

⁶⁸ Viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14. 6. 2016 a I. US 3226/16 ze dne 29.6.2017.

⁶⁹ Čl. 3 odst. 1 Listiny.

E. Zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie a obecnými právními zásadami práva Evropské unie

Navrhovaná právní úprava není v kolizi s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie a obecnými právními zásadami práva Evropské unie. Čl. 7 Listiny základních práv EU zakotvuje právo na respekt soukromého a rodinného života ve stejném rozsahu jako Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Čl. 33 odst. 1 Listiny základních práv EU pak stanovuje, že rodina požívá právní, hospodářské a sociální ochrany. Listina základních práv EU také v čl. 9 výslovně zakotvuje právo uzavřít manželství a založit rodinu, přičemž odkazuje na vnitrostátní předpisy. Listina základních práv EU nevymezuje, kdo může uzavřít manželství, a ponechává toto rozhodnutí na členském státu. Umožňuje tedy i ustavení manželství osob stejného pohlaví, ačkoliv je přímo neukládá.⁷⁰ Návrh není s uvedenými principy nijak v rozporu a naopak přispívá k jejich lepšímu uplatnění.

Naopak navrhovaná úprava usnadní aplikaci strategie pro řešení problémů LGBTQ+ lidí na období 2020-2025, přijatou Evropskou komisí.⁷¹ Například v oblasti volného pohybu osob, protože pohyb stejnopohlavních párů a jejich dětí v rámci EU již nebude omezen nadále tím, že Česká republika neuznává manželství a rodičovská práva stejnopohlavních párů nabytá v jiných státech EU. S přijetím zde navrhované právní úpravy toto omezení volného pohybu odpadne.

F. Zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy s mezinárodními smlouvami, jimiž je ČR vázána

Z mezinárodních úmluv, kterými je ČR vázána, se práva na vstup do manželství týkají Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 12) a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (čl. 23 odst. 3). Obě úmluvy mluví o právu mužů a žen v přiměřeném věku uzavřít sňatek a založit rodinu v souladu s národními předpisy. Příslušné orgány, tj. Evropský soud pro lidská práva i Výbor OSN pro lidská práva, interpretují uvedená ustanovení tak, že mají na mysli manželství různopohlavního páru, jak bylo míněno v době vzniku příslušných úmluv, a což plyne i z toho, že na rozdíl od jiných článků mluví přímo o „mužích a ženách“ a nikoliv neutrálně o „každém“, „všech“ či „člověku“, čímž měl být různopohlavní charakter manželství ještě zdůrazněn. Právo stejnopohlavních párů z nich tudíž neplyne.⁷² To na druhou stranu nebrání státům stejnopohlavní manželství zavést nad rámec svých lidskoprávních závazků. Evropský soud pro lidská práva ostatně výslovně uznal, že mezi stejnopohlavní páry žijícími ve stabilním vztahu existuje rodinný život,⁷³ a přiznal jim na základě toho právo na jeho právní uznání jejich vzájemného svazku, byť ne přímo ve formě

⁷⁰ Viz rovněž vysvětlovací komentáře k Listině základních práv EU OJ C 303/17 - 14.12.2007

⁷¹ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/lesbian-gay-bi-trans-and-intersex-equality/lgbtiq-equality-strategy-2020-2025_en

⁷² Viz rozsudek Evropským soudem pro lidská práva v případě Schalk a Kopf proti Rakousku ze dne 24.6.2010, stížnost č. 30141/04, či názor Výboru OSN pro lidská práva ve věci č. 902/1999 Joslin proti Novému Zélandu ze dne 17.7.2002.

⁷³ Viz rozsudek ve věci Schalk a Kopf proti Rakousku.

manželství.⁷⁴ Uznal a poskytl ochranu rovněž jejich rodinným vazbám ke společně vychovávaným dětem.⁷⁵

G. Předpokládaný hospodářský a finanční dopad

Otevření manželství i stejnopohlavním párům bude mít pozitivní dopad na ekonomiku České republiky. Organizace Open for Business (sdružující renomované poradenské firmy jako např. McKinsey&Company, Accenture, Ernts&Young, KPMG atd.) provedla studii speciálně zaměřenou na ekonomiku České republiky⁷⁶, ze které vyplynulo, že diskriminace gayů a leseb (a LGBTQ+ lidí obecně) v České republice, včetně nemožnosti vstupovat do manželství, stojí českou ekonomiku každý rok 0,7 až 0,1 HDP, tedy 37,6 až 5 miliard korun.⁷⁷ Tyto náklady by přijetí manželství pro všechny pomohlo výrazně snížit. Rozšíření práva uzavírat manželství na páry stejného pohlaví bude proto podle této studie významným krokem k vytvoření společnosti a ekonomiky, která je skutečně inkluzivní a otevřená pro podnikání.

Mohou-li lidé vytvářet stabilní svazky a rodiny a starají se jeden o druhého, je větší pravděpodobnost, že budou v krizových situacích muset méně spoléhat na stát. Například pokud zákon umožní, aby oba rodiče, kteří dítě vychovávají, byli zákonnými rodiči, pak po rozpadu vztahu nebude jeden z rodičů při výchově dětí odkázaný náhle pouze jeho příjem, ale na výchovu dětí bude přispívat i druhý rodič. Děti budou moci automaticky dědit po obou rodičích, nikoli jen po jednom.

Téměř 600 dětí muselo být mezi lety 2000-2016 dáno do osvojení zahraničním párům, protože o ně nebyl v České republice zájem.⁷⁸ Pobyt jednoho dítěte v ústavu vyjde stát průměrně na 44 570 korun měsíčně.⁷⁹ Pokud bude stejnopohlavním párům umožněno mít společně děti, je možné, že to přispěje k tomu, aby děti, které by jinak zůstaly v ústavu, našly dříve svou adoptivní rodinu a tím dojde ke snížení nákladů státu na ústavní péči.

V případě zvýšení zájmu o uzavírání manželství může dojít ke zvýšení příjmů ze správních poplatků vybíraných v souvislosti se vstupem do manželství.

Návrh zákona nemá dopady na rozpočty krajů a obcí. Určitý dopad přinese zvýšení počtu osob, které mohou teoreticky pobírat vdovský či vdovecký důchod a sirotčí důchod. Přesné rozpočtové dopady jsou však velmi těžko odhadnutelné v absolutních číslech, neboť nelze v tuto chvíli říci, kolik osob vstoupí do manželství, a kolik z nich bude následně pobírat vdovský, vdovecký či sirotčí důchod. Proto níže uvádíme dopady ve vztahu k jednotlivci. Dle

⁷⁴ Viz rozsudek ve věci Oliari a další proti Itálii ze dne 21.7.2015, stížnosti č. 1766/11 a 36030/11.

⁷⁵ Viz rozsudek ve věci X a další proti Rakousku ze dne 19.2.2013, stížnost č.19010/07.

⁷⁶ <https://open-for-business.org/czech-republic-economic-case>

⁷⁷ https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/zamanzelstvi/pages/2410/attachments/original/1581067475/Ekonomicka%CC%81_analy%CC%81za_Dopad_manz%CC%81celstvi%CC%81_pro_vs%CC%81cechny_Open_For_Business_2020_FULL_REPORT.pdf?1581067475

⁷⁸ https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/adopce-do-zahranici.A160701_151136_domaci_zt

⁷⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Národní strategie ochrany práv dětí 2021-2029, str. 18. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/NARODNI+STRATEGIE+OCHRANY+PRAV+DETI+2021_2029_FINAL.pdf/4d20b44e-a8c5-6882-d46f-a8d0fb7695d5

údajů České správy sociálního zabezpečení činila průměrná měsíční výše vdovského/vdoveckého důchodu na začátku roku 2020 10 014/8 974 Kč. Průměrná výše sirotčího důchodu činila na začátku roku 2020 8 001 Kč.⁸⁰ Nelze odhadnout, jaké celkové dopady budou eventuální výplaty těchto dávek mít, protože nelze v tuto chvíli říci, kolik párů do manželství vstoupí a v kolika případech jeden/jedna z páru zemře. Můžeme však konstatovat, že dopady budou ve vztahu ke státnímu rozpočtu marginální.

Přijetí navrhované úpravy si vyžádá úpravu formulářů matrik. Podkladové informace o výši takových nákladů nejsou veřejně dostupné, nicméně lze předpokládat, že tyto náklady budou marginální a budou vyváženy snížením nákladů na vedení dvou databází – pro manžele a pro registrované partnery.

H. Předpokládané sociální dopady a dopady na podnikatelské prostředí a životní prostředí

Sociální dopady návrhu se předpokládají pozitivní. Jak již bylo zmíněno výše, otevření manželství stejnopohlavním párům může přispět k lepší sociální situaci partnera s nižším příjmem či pečujícího partnera bez vlastních příjmů a snížit jeho závislost na sociálním systému. Návrh umožní manželům vychovávajícím společně děti právně pojistit vztah vůči nim, neboť druhý rodič bude mít k dítěti vyživovací povinnost, což ve svém důsledku opět může snížit riziko závislosti rodiče pečujícího o dítě na sociálním systému. Podobný důsledek bude mít pobírání sirotčího důchodu dítětem po smrti jednoho z rodičů.

Návrh také bude mít pozitivní dopad na počet dětí vyrůstajících v ústavní výchově, neboť manželé stejného pohlaví rozšíří okruh potenciálně vhodných rodičů a pěstounů a lze důvodně předpokládat, že to povede ke snížení dětí v ústavních zařízeních.

Výzkumy ukazují, že manželství má obecně pozitivní efekt na zdraví lidí. Například výzkum Harvardské univerzity prokázal, že manželé žijí průměrně déle, mají nižší počet kardiovaskulárních příhod (např. mrtvic a infarktů), mají nižší riziko výskytu depresí, dochází u nich méně častému pozdnímu diagnostikování rakoviny a mají vyšší pravděpodobnost úspěšného zotavení po vážné operaci. Sdílený život v rámci stabilního páru proto vede prokazatelně ke kvalitnějšímu a delšímu životu.⁸¹ Zprostředkovaně teda také vede k nižším nákladům zdravotního systému a tedy státního rozpočtu.

Negativní dopady návrhu na podnikatelské prostředí se nepředpokládají. Přijetí návrhu může mít pozitivní dopady pro podnikatele působící v prodeji a ve službách, které jsou využívány v souvislosti se vstupem do manželství. Tyto předpoklady potvrzuje také výše zmíněná analýza organizace Open for Business.

⁸⁰https://www.cssz.cz/documents/20143/99428/Prumerna_vyse_solo_duchodu_v_CR_v_casove_rade.pdf/a9b4355f-343f-7f3c-eaef-485a15ec2098

⁸¹ SHMERLING, Robert H., 2016. The health advantages of marriage. *Harvard Health Blog* [online]. 30. 11. Dostupné z: <https://www.health.harvard.edu/blog/the-health-advantages-of-marriage-2016113010667>

Nepředpokládají se ani negativní dopady na životní prostředí.

G. Předpokládané dopady ve vztahu k rovnosti žen a mužů

Návrh má pozitivní dopady na rovnost žen a mužů. Plně rozvíjí možnost každého vstoupit do manželství, neboť ji rozšiřuje na všechny ženy a muže bez ohledu na jejich sexuální orientaci. Napomáhá tím například také předcházení vícečetné diskriminaci, kterou gayové a lesby mohou zažívat.

H. Dopady navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů

Návrh zákona zcela respektuje ochranu soukromí a osobních údajů, která bude u stejnopohlavních manželství zajišťována stejně jako u různopohlavních, a nijak do ní nezasahuje.

J. Zhodnocení korupčních rizik

Navrhovaná právní úprava neobsahuje žádná korupční rizika. Jakákoliv možná korupční rizika spojená s uzavíráním stejnopohlavních manželství budou řešena stejně jako při uzavírání různopohlavních manželství.

K. Zhodnocení dopadů na bezpečnost nebo obranu státu

Navrhovaná právní úprava nemá žádné dopady na bezpečnost nebo obranu státu ani tyto oblasti nijak negativně neovlivňuje a není proto pro ně relevantní.

Zvláštní část

K části první (změna občanského zákoníku)

K článku I bod 1 (§ 29 odstavec 2 občanského zákoníku)

S ohledem na možnost, aby i osoby stejného pohlaví vstupovaly do manželství, se jeví jako nadbytečné, aby nadále zůstávalo v zákoně ustanovení o tom, že změna pohlaví má za následek zrušení manželství. Manželé však kdykoliv v budoucnu mohou využít možnosti rozvodu. V důsledku změny nebude nutné, aby proběhlo soudní řízení obdobné řízení o rozvodu, vypořádání majetku a úpravě vztahů k nezletilým dětem, neboť i nadále bude zachována právní jistota v podobě trvajících manželství.

Co se však týče registrovaného partnerství, navrhovaná právní úprava nemění nic na skutečnosti, že registrované partnerství lze uzavřít pouze mezi osobami stejného pohlaví. Proto se navrhuje, že v případě změny pohlaví osob by registrované partnerství nadále zanikalo.

K článku I body 2 (§ 655 a § 656 odstavec 1 občanského zákoníku)

Mění se definice manželství, když doposud mohli do manželství vstoupit pouze muž a žena. Dle tohoto návrhu by mohly do manželství vstoupit jakýkoliv dva lidé bez rozdílu pohlaví.

K článku I bod 3 (§ 679 odst. 2 občanského zákoníku)

Podobně jako u předchozích změn se deklaruje, že manželství se týká nejen muže a ženy, ale i dvou lidí stejného pohlaví. Ustanovení § 679 dopadá na situaci řešení zdánlivého manželství. Ačkoli doposud občanský zákoník nepoužíval pojem „zdánliví sezdání“, toto označení je zcela v souladu se samotným názvem tohoto institutu, kde zákoník používá pojem „zdánlivé manželství“, i osob, které v daném postavení vystupují. Nedochozí k žádné věcné změně pravidel, která regulují daný stav putativního manželství.

K článku I bod 4 (§ 686 odst. 1 občanského zákoníku)

Technicky se pouze upravuje, aby při prohlášení manželství za neplatné bylo zohledněno, že tato manželství mohla být uzavřena osobami stejného pohlaví. Smyslem však bude zachovat celý proces v současné podobě.

K článku I bod 5 (§ 778 otcovství)

V tomto ustanovení je opět zohledněno, jak se postupuje v případě, že se narodí dítě počaté umělým oplodněním ženě neprovdané a nově také ženě, která je provdána za ženu. Navrhovaná právní úprava nijak nezasahuje do stávající úpravy podmínek uznávání otcovství a domněnek o něm a z toho vyplývá také tato úprava.

K článku I bod 6 (§ 3020 přechodná ustanovení občanského zákoníku)

Vzhledem k možným nejasnostem o povaze vztahu mezi manžely stejného pohlaví s dítětem, jež se v takovém vztahu narodí, se výslovně upravuje pravidlo vyjasňující dané poměry. Pokud

se ženě-manželce narodí dítě, je v postavení matky dle § 775 OZ. Její manželka se však automaticky nestává „otcem“, respektive druhým rodičem. Nebude tedy docházet k aplikaci tzv. první domněnky otcovství, která vychází z postavení otce dítěte jako manžela. Stejně tak nebude moci docházet k uplatnění navazujících pravidel tzv. trojdohody dle § 777 OZ, tedy procesu popření otcovství manželem matky a jeho určení jiným mužem, narodí-li se dítě v době od zahájení řízení o rozvodu do třístého dne po rozvodu. Pokud by manželka-nerodička chtěla získat postavení rodiče, bylo by nutné provést proces tzv. přiosvojení dítěte své manželky. Jde o proces, který je legislativně zakotven, probíhá pod vedením soudu a ve spolupráci s orgánem sociální právní ochrany dětí. Navrhovaná právní úprava na této úpravě přiosvojení nic nemění.

Pokud jde o manželství dvou mužů, z povahy věci budou v době trvání manželství moci (pouze jeden z nich) získat status rodiče pouze na základě jiných pravidel o otcovství, tedy například v situaci, kdy došlo k početí dítěte se ženou prostřednictvím umělého oplodnění dle § 778 OZ, nebo kdy dojde k uzavření souhlasného prohlášení matky dítěte a muže o otcovství k danému dítěti dle § 779 OZ, případně kdy je určeno otcovství na základě toho, že došlo k souloži s matkou dítěte v rozhodné době před narozením dítěte dle § 783 OZ. Odlišný způsob získání rodičovství od těchto je pak osvojení dítěte, kdy osvojitelem bude moci být jak jednotlivec, tak i manželský pár. Připadá zde v úvahu také možnost přiosvojení druhého manžela.

K části druhé (změna zákona o důchodovém pojištění)

K článku II (§ 51a zákona o důchodovém pojištění)

Nové ustanovení deklaruje potřebu uplatnění pravidel o nároku vdovy na vdovecký důchod i po manželce, obdobně pak deklaruje i uplatnění nároku vdovce na vdovecký důchod po manželovi. Cílem je poskytnutí stejné míry sociální podpory i v případě zániku manželství párů stejného pohlaví a zabránění tak jejich možné diskriminaci.

K části třetí (změna zákona evidenci obyvatel)

K článku III (§ 3 odst. 3 písm. o) Informační systém evidence obyvatel)

Navrhovaná úprava umožňuje uzavření manželství osob, které dosud žily v registrovaném partnerství, čímž jejich registrované partnerství zaniká bez nutnosti učinit k tomu další kroky. V tomto ustanovení se proto doplňuje další údaj, který bude zapisován do informačního systému evidence obyvatel, a tím je datum zániku partnerství uzavřením manželství těchto partnerů.

K části čtvrté (změna zákona o matrikách, jménu a příjmení)

K článku IV bod 1

Jedná se o legislativně technickou změnu v zákoně o matrikách reagující na to, že v České republice již nebude možné nadále uzavírat registrované partnerství.

K článku IV bod 2, 7 až 10, 12, 13, 15 až 21

Jedná se o legislativně technické změny v zákoně o matrikách reagující na to, že v České republice již nebude možné nadále uzavírat registrované partnerství. Proto se související ustanovení jakožto nadbytečná vypouštějí.

K článku IV bod 3,4 a 5 (§ 16 odst. 1, 2 a 3 a § 19 odst. 3 zápis do knihy narození)

Tato změna zákona o matrikách se týká postupu při zápisu do knihy narození. Vzhledem k tomu, že navrhovaná právní úprava nenavrhuje změny v postupu určování otcovství, je třeba provést tyto technické změny tak, aby bylo zřejmé, jak bude postupováno v případě manželství osob stejného pohlaví. V odstavci 1 jde o případy, kdy se dítě narodí v manželství, ale je doplněno, že jde pouze o manželství muže a ženy. Odstavec 2 tohoto ustanovení pak rozšiřuje případy zápisu do knihy narození, pokud se dítě narodí mimo manželství a nově v manželství osob stejného pohlaví.

Obdobně § 19 odst. 3 zákona o matrikách je upraven tak, aby bylo zřejmé, že se daný postup neuplatní v případě manželství osob stejného pohlaví. Tato úprava má technický charakter a souvisí s tím, že navrhované změny nezasahují do úpravy určování otcovství.

K článku IV bod 6 (§ 20 odst. 1 písm. a) kniha manželství)

V tomto ustanovení se v návaznosti na §§ 655 a 656 občanského zákoníku zohledňuje možnost, že nově mohou do manželství vstoupit dvě osoby bez ohledu na pohlaví.

K článku IV bod 11 a 14 (§ 33 a § 35 doklady ke vstupu do manželství)

Tato úprava počítá s tím, že po její účinnosti již nebude možné uzavírat nová registrovaná partnerství. Nicméně bude možné, aby osoby, které spolu dosud žily v registrovaném partnerství, mohly spolu vstoupit do manželství i bez toho, aby provedly mezikrok v podobě zrušení registrovaného partnerství. Z toho důvodu se do § 33 a § 35 doplňuje toto ustanovení, které umožňuje, aby tak osoby v registrovaném partnerství učinily. Tato výjimka z povinnosti předložit doklad o zániku registrovaného partnerství je na místě pouze v případech, kdy do manželství budou vstupovat osoby, které spolu již žijí v registrovaném partnerství. Naopak u snoubenců, kteří sice uzavřeli registrované partnerství, ale chtějí do manželství vstoupit s jinou osobou, je nezbytné předložení dokladu o zániku registrovaného partnerství, neboť se jedná o podmínku uzavření manželství.

Ve výše uvedených případech, na něž se má výjimka vztahovat, tedy v situacích, kdy manželství budou uzavírat osoby, které spolu uzavřely registrované partnerství, nepřipadá v úvahu možnost předkládat úmrtní list zemřelého partnera, neboť oba partneři (snoubenci) žijí.

Pro úplnost lze podotknout, že je-li údaj o úmrtí partnera zjištělný z informačních systémů dostupných matričním úřadům (typicky informační systém evidence obyvatel, základní registr obyvatel nebo cizinecký informační systém), nemusí snoubenec, který v zaniklém partnerství žil, s ohledem na § 81a zákona o matrikách tento doklad předkládat.

K článku V

Pro ta registrovaná partnerství, která byla uzavřena, ale ještě nezapsána přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se stanoví, že jejich zápis se řídí ustanovením zákona o matrikách, jménu a příjmení ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.

K části páté (změna zákona o registrovaném partnerství)

K článku VI

Především se navrhuje nezrušovat celý zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ale pouze jeho část první hlavu druhou, která upravuje vznik partnerství, neboť nově již registrovaná partnerství nemají vznikat, protože i stejnopohlavní páry budou moci uzavírat manželství. Zrušení tohoto zákona jako celku není vhodné. Důvodem je zejména skutečnost, že v případě potřeby jakékoliv změny právní úpravy registrovaného partnerství by tato změna nebyla nadále možná.

K části šesté (změna zákona o specifických zdravotních službách)

K článku VII (§ 21 odst. 2 zákona o specifických zdravotních službách)

Ze zákona o specifických zdravotních službách došlo k odstranění podmínky, aby osoba nebyla v registrovaném partnerství či manželství. V návaznosti na navrhovanou právní úpravu však již tato podmínka odpadá, neboť do manželství budou moci vstupovat osoby stejného pohlaví a není tedy důvod, aby tento stav nastal i v případě plánované změny pohlaví jednoho z manželů.

Pokud jde o situaci, kdy zákrok podstoupí jeden z registrovaných partnerů, pak registrované partnerství zanikne, což je upraveno v § 29 odst. 2 občanského zákoníku.

K části sedmé (společná ustanovení)

K článku VIII

Stávající registrovaná partnerství mohou nadále pokračovat a bude se na ně vztahovat právní úprava ve znění účinném před nabytím účinnosti tohoto zákona. Osoby, které spolu přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona uzavřely registrované partnerství, mohou uzavřít manželství. Registrované partnerství tím však zaniká.

K části osmé (účinnost)

Účinnost zákona je navržena k 1. červenci 2023.

V Praze dne 3. června 2022

Josef Bernard, v. r.

Markéta Pekarová Adamová, v. r.

Olga Richterová, v. r.

Martin Baxa, v. r.

Jana Pastuchová, v. r.